

TIJD & TAAK

LEDENBLAD VAN DE BANNING VERENIGING

SEPTEMBER 2025

strijd voor een rechtvaardige wereld

Thema

Interviews met
**Ahmed Marcouch,
Lisa Westerveld &
Saskia Boumans**

IN DIT NUMMER

Redactioneel 3

Interview Saskia Boumans 4
De vakbeweging is een rode draad in mijn leven

Boekessay 10
Een menswaardige toekomst vraagt gematigdheid

Interview Lisa Westerveld 14
Politiek is altijd dichtbij

Beeldcolumn 20
Wij zijn allemaal Nederlanders

Boekessay 22
Van gelijk hebben, naar gelijk krijgen

Naomi Leest 24
Naomi Klein, Dubbelganger

Van de voorzitter 25

Interview Ahmed Marcouch 26
Van betekenis zijn voor de medemens

Fiona Tan - Monomania 30
De beelden die we van elkaar hebben

Column 34
Dagboek van een crimineel

Colofon 35

Het gedicht 36
Voor iedereen die klappen kreeg vanwege liefde

SASKIA BOUMANS is directeur van De Burcht, het wetenschappelijk bureau voor de vakbeweging en werkte hiervoor sinds 2011 bij de FNV. We gingen met haar in gesprek over het belang van de vakbeweging vandaag de dag in een neoliberale arbeidsmarkt en radicaal-rechtste politiek. En over de buffelboete, *organizing* en waarom klimaat ook een vakbondsthema is.

LISA WESTERVELD is Tweede Kamerlid voor GL-PvdA en staat op plek 5 op de kandidatenlijst voor de komende verkiezingen. Ze groeide op een christelijk gezin op het Achterhoeks platteland. Via de studentenvakbond kwam ze in aanraking met de politiek. Daar vraagt ze meer aandacht voor o.a. jeugdzorg en geestelijke gezondheidszorg en pleit ze voor een partij bent die openstaat voor iedereen.

AHMED MARCOUCH is negen jaar burgermeester van Arnhem. Hij is belijdend moslim, maar zijn kijk op de wereld lijkt ook op die van humanisten. Al vroeg heeft hij meegekregen dat van betekenis zijn voor de medemens het beste is wat je in je leven kunt doen. Egbert de Vries sprak met hem over de rol van zijn levensbeschouwing in zijn loopbaan en de rol van religie in het openbare leven.

Lianne
Schuuring

Redactioneel

Dit nummer van *Tijd&Taak* is gemaakt in een zomer vol met wisselende politieke omstandigheden. Tegen de tijd dat u dit nummer in handen heeft is de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen in volle gang en voorspellingen doen over hoe de politiek er over een paar maanden uitziet wordt steeds ingewikkelder.

Hoewel we als blad natuurlijk graag relevant willen zijn, is het voor een kwartaalblad onmogelijk om aan te sluiten bij de actualiteit. We kiezen daarom voor een andere strategie en kijken naar welke grote thema's of langdurige ontwikkelingen we zien en waarvan we denken dat onze linkse beweging wel wat inspiratie kan gebruiken op dat vlak. We lopen hier langs met de discussies in Groen-Links en de PvdA rondom de gezamenlijke ideologie en het toekomstig politiek programma. De discussie over wat voor beweging we willen zijn gaat over inhoud én vorm.

Kan de verdeling van welvaart weer een centraal thema worden? Hoe werken we aan het herstructureren van onze economie zodat deze binnen de ecologische grenzen van onze planeet blijft? Hoe kan politiek herkenbaar zijn, ook voor mensen in volkswijken? Hoe kunnen we laten zien dat we een partij zijn die openstaat voor iedereen? In de drie interviews in dit nummer vertellen mensen hoe zij vanuit heel verschillende rollen hier handen en voeten aan proberen te geven.

Dit is ook terug te zien in de twee boekessays in dit nummer. Is "een menswaardige toekomst meer gebaat bij een politiek van nuance dan bij het oppoetsen van oude ideologische veren?" Of moet links zich "minder beklagen over beeldvorming, maar zelf het heft in handen nemen" door vaker de strijd aan te gaan met een goede ideologische boodschap en frames waardoor kiezers emotioneel geraakt worden? En hoe zorgen we er dan voor dat linkse woorden en frames weer een linkse betekenis krijgen, ook voor mensen die zich nu zover van ons af voelen staan?

Wij hebben een verhaal nodig dat ons als samenleving met elkaar verbindt, maar daarbij hoeven we het wiel niet opnieuw uit te vinden. De 'basis op orde' gaat eigenlijk ook over een eerlijke spreiding van kennis, macht en inkomen. Maar uiteindelijk is dit een middel voor een groter doel: geluk, vooruitgang en een samenleving waarin iedereen zich thuis kan voelen.

**Lianne Schuuring is
ambtelijk secretaris
van de Banning
Vereniging**

Het zal geen verrassing zijn dat niet al deze vragen volledig beantwoord worden in dit nummer. Het zijn onderwerpen waar we de komende periode over door kunnen denken en u hopelijk ook. Mocht u willen reageren op een van de artikelen in dit nummer of heeft u zelf ideeën voor ons volgende nummer, dan horen wij graag van u!

In gesprek
met

Saskia Boumans

De vakbeweging is een rode draad in mijn leven

Door Evelien Polter

Sinds begin dit jaar is Saskia Boumans directeur van De Burcht, het wetenschappelijk bureau voor de vakbeweging. Zij volgt Paul de Beer op, die daar twintig jaar directeur was. Boumans werkte sinds 2011 als onderzoeker bij de FNV, rondt momenteel haar proefschrift af bij de UvA, en is redacteur bij *Jacobin*. Nieuwsgierig naar de te verwachte veranderingen bij De Burcht interviewde ik Saskia op een mooie zomerdag in het oudste vakbondsgebouw van Nederland.

Wil je iets over jezelf vertellen, hoe ben je betrokken geraakt bij de vakbeweging?

De vakbeweging is een rode draad in mijn leven. Als tiener las ik het boek *Bloed van anderen* van Simone de Beauvoir. Dit boek, waarvan het verhaal zich afspeelt voor en in de Tweede Wereldoorlog, gaat over een man uit de gegoede Franse burgerij die zich verzet tegen het kapitalistische systeem en zich aansluit bij het verzet. Hij wordt eerst lid van de Communistische Partij, maar kiest later voor de vakbeweging omdat die op korte termijn concrete verbeteringen voor veel mensen kon realiseren. Dat boek maakte veel indruk op me, ik realiseerde me dat het uitmaakt hoe je je politiek engageert.

Ik was toen al lid van Rebel, een socialistische jongerenorganisatie. We lazen Marx, discussieerden over van alles en nog wat en organiseerden en deden mee aan acties. Toen ik tijdens een tussenjaar van mijn studie politicologie terecht kwam bij *Labor Notes*, een Amerikaans vakbondstijdschrift gevestigd in Detroit, leerde ik de vakbeweging kennen. Ik schreef stukjes, hielp mee met de organisatie van hun tweejaarlijkse conferentie en ontmoette de mensen van de *Janitors for Justice*-beweging. Met hun acties dwongen ze voor duizenden schoonmakers een eerlijk loon en een vakbondscontract af. Zij inspireerden later in Nederland de schoonmakerscampagne.

Hoe ben je bij de FNV terecht gekomen?

In de lange jaren negentig was ik de FNV gaan associëren met de akkoorden in de SER en de stichting die de arbeidsmarkt hadden geflexibiliseerd. 'Uw zaakwaarnemer' noemde de FNV zichzelf in die tijd.

In de jaren '00 was FNV Bondgenoten, met onder anderen Henk van der Kolk en Anja Jongbloed, haar koers een beetje aan het verleggen.

Bondgenoten was bijvoorbeeld actief bij het Nederlands Sociaal Forum, kritisch op de Havenrichtlijn en mobiliseerde Europese betogingen in Brussel. Toen ook *organizing* werd opgepakt was ik blij om in 2011 bij FNV Bondgenoten aan de slag te kunnen als onderzoeker.

Hoe kijk jij aan tegen organizing binnen de vakbeweging?

Een belangrijk principe van organizing is dat de issues breed gedragen en diep gevoeld moeten zijn. Dat kunnen

en campagneleiders hadden veel zelfvertrouwen, wat goed en handig is als je iets nieuws op poten zet, maar als je voortdurend benadrukt dat jouw methode beter is dan die van anderen, maak je weinig vrienden. De afdeling liep dus ook tegen weerstand op in de rest van de organisatie.

Inmiddels zijn die scherpe tegenstellingen grotendeels verdwenen. Organizing is nu veel meer ingebed in de verschillende sectoren en er is nauwere samenwerking met bestuurders en andere collega's in de organi-

“Het Nederlandse arbeidsbestel staat flink onder druk.”

ogenschoijnlijk kleine zaken zijn, zoals het ontbreken van een magnetron of een fatsoenlijke pauzeruimte op het werk. Dat lijkt misschien klein, maar is cruciaal om prettig te kunnen werken. Voor een vakbond die zich traditioneel vooral op cao's en sociale plannen richt, vergde het wel een andere manier van denken. Dat verklaart ook voor een deel waarom er in de eerste jaren van organizing de nodige spanningen waren: het draaide vaak om andere vraagstukken dan de traditionele onderwerpen, zoals generatiepacten en arbeidstijden. Organizing richtte zich juist vaak op alledaagse behoeften van werkenden, zoals een kapstok voor je jas. Dat was een behoorlijke omslag.

Hoe is de invoering van organizing binnen de FNV verlopen?

De *organizing*-afdeling groeide de eerste jaren na 2006 sterk. Er werden veel jonge, nieuwe mensen aangenomen om die aanpak vorm te geven, waardoor een frisse wind door de vakbeweging waaide. De *organizers*

satie. Organizing heeft mijns inziens ook opgeleverd dat, nu veel van die organizers bestuurders zijn geworden, er weer meer gemobiliseerd wordt tijdens cao-trajecten. Vroeger werden er vooral mensen aangenomen als 'onderhandelaar'. Dat zijn geen betere of slechtere mensen, maar wel mensen met andere vaardigheden. Ook breder in de organisatie zijn allerlei uitgangspunten van *organizing*, zoals leden meer zeggenschap geven en centraal stellen, geïntegreerd in het reguliere vakbondswerk.

Het afgelopen jaar zagen we de meeste stakingen sinds 50 jaar. Hoe verklaar je deze nieuwe gespannen verhouding tussen werkgevers en vakbonden? Is het poldermodel inmiddels een conflictmodel geworden?

Werkgevers waren jarenlang gewend aan vakbonden die vooral meedachten en meewerkten, in de SER, de Stichting van de Arbeid en aan de cao-onderhandelingstafel. Maar sinds een aantal jaar zet de FNV meer in op actievoeren en maakt ze zich hard

tegen flexwerk en voor stevige loonstijgingen. De FNV heeft succesvol de flexibilisering en de hoge winsten in het bedrijfsleven geproblematiseerd en is gestopt met loonmatiging. Werkgevers zijn daar niet blij mee en reageren door afspraken te maken met kleinere bonden of helemaal geen cao meer af te sluiten. Daardoor vallen er nu minder werknemers onder een cao dan voorheen. Sowieso is het bereik van de cao verminderd door de sterke toename van zzp'ers. Ook lijkt het aantal leden van werkgeversclubs te dalen. Het Nederlandse arbeidsbestel staat hierdoor flink onder druk. De laatste jaren is duidelijk geworden dat Nederland een liberaal systeem van arbeidsverhoudingen kent met weinig regels die de positie van vakbonden en dus van werkenden beschermen. Werkgevers kunnen

bijvoorbeeld eenzijdig beslissen óf ze onderhandelen en met wie ze dat doen terwijl vakbonden geen institutionele middelen hebben om die keuzevrijheid in te perken. Dit alles zorgt ervoor dat vakbonden nu vaker naar het stakingsmiddel grijpen en je meer werkonderbrekingen ziet.

Je doet onderzoek bij de Universiteit van Amsterdam naar georganiseerde werkgevers. Kun je hier iets meer over vertellen?

In m'n promotieonderzoek doe ik onderzoek naar werkgeversorganisaties vanaf de jaren zeventig. Er is historisch altijd vrij veel academische aandacht geweest voor het doen en laten van vakbonden. Werkgevers en hun organisaties kwamen er best bekaaid vanaf. Ik merkte die lacune in kennis ook bij de FNV toen ik daar als beleidsadviseur arbeidsvoorwaarden werkte; bestuurders en beleidsadviseurs hebben uiteraard veel individuele kennis over werkgevers, cao's en arbeidsvoorwaarden, maar er was weinig collectieve en gestructureerde kennis over de andere kant van de onderhandelingsstafel. In mijn onderzoek probeer ik bij te dragen

voor concurrentie dus, tussen bedrijven, tussen werkenden en tussen landen. Een voorbeeld is dat er in cao's meer mogelijkheden zijn gekomen voor maatwerkafspraken op bedrijfsniveau. Een ander voorbeeld is dat de lonen vanaf eind jaren zeventig gematigd zijn vanuit het idee dat dit het Nederlandse bedrijfsleven meer concurrerend zou maken ten opzichte van het buitenland. Wat we eigenlijk niet precies weten is welke rol werkgeversorganisaties hierin hebben gespeeld. In mijn onderzoek kijk ik zowel naar de ideeënontwikkeling van VNO-NCW, AWWN en MKB-Nederland over lonen, arbeidstijden en werkgelegenheid als naar veranderingen in cao-afspraken in de afgelopen vijftig jaar. Een van de dingen die uit de analyses van zowel beleidsstukken als cao's naar voren komt, is een langzame verdieping van standpunten bij werkgeversorganisaties. De manier waarop er naar lonen wordt gekeken is een mooi voorbeeld. In de jaren zeventig zien werkgevers lonen als inkomen van werkenden en spelen koopkracht en welvaartsontwikkeling een rol in hun beoordeling van

“Solidariteit tussen werkenden is een belangrijk uitgangspunt.”

aan het opvullen van dat kennisgat. Mijn onderzoek focust zich op de neoliberale draai en op welke manier dit doorwerkt in arbeidsverhoudingen. We weten dat vanaf eind jaren zeventig de Nederlandse arbeidsmarkt, zoals in alle democratisch kapitalistische landen in meer of mindere mate, is geherstructureerd langs neoliberale lijnen. Zo is er meer ruimte gekomen voor marktrelaties,

looneisen en loonstijgingen. In de hierop volgende decennia is te zien dat in de beleidsstukken lonen steeds meer gereduceerd worden tot enkel een kostenpost die op allerlei manieren verminderd moet worden.

De FNV zit midden in een interne machtsstrijd. Er zijn stakingen, beschuldigingen van grensoverschrijdend gedrag en

vertrekkende interim-bestuurders. Tot voor kort werkte jij bij de FNV. Hoe kijk jij aan tegen deze crisis?

Het gekke aan deze crisis is dat het onduidelijk is waar het over gaat. Dat is tegelijkertijd ook typerend voor de FNV van vandaag. In de organisatie is geen heldere taakverdeling, het is onduidelijk wie waarover beslissingsbevoegd is en wie waarop kan worden aangesproken. Dit speelt in het ledenparlement, bij de bestuurders en bij de beleidsafdeling en in het managementteam. Dit remt besluitvorming af: een aantal mensen gaat op eigen houtje aan de slag, anderen haken af, en de rest geeft nergens meer een mening over. Het gevolg is versnippering, een gebrek aan richting en vooral: stilstand. Hopelijk zorgen Lodewijk Asscher en Ton Heerts, die zijn aangesteld als leden van de Raad van Toezicht, voor een heldere organisatiestructuur met duidelijke taken en verantwoordelijkheden.

Na de verkiezingen krijgen we een nieuwe regering die waarschijnlijk verder zal gaan met het afbreken van sociale rechten. Een krachtige vakbeweging gaan we hard nodig hebben.

Hoe beïnvloeden populisme en radicaal-rechts de vakbeweging, en hoe kunnen vakbonden hiermee omgaan? Wat vraagt deze tijd van hen?

Radicaal-rechts richt zich in Nederland tot nu toe vooral op het buitensluiten van mensen met een migratieachtergrond. Dit nativisme, dat wil zeggen dat bijvoorbeeld sociale-zekerheidsrechten alleen gelden voor een verzonnen 'eigen volk', staat haaks op de belangen van werkenden. De vakbeweging moet hier stelling tegen nemen – en dat doet de FNV gelukkig al langer. Er is een duidelijk standpunt tegen samenwerking met partijen als de PVV en er wordt actief opgetreden tegen racisme en uitsluiting. Solidariteit tussen werkenden is een belangrijk uitgangspunt en verworvenheid van

de vakbeweging.

In een aantal landen zien we dat radicaal-rechts ook andere verworvenheden van de vakbeweging bedreigt, zoals het verzwakken van het stakingsrecht en de ontmanteling van cao's. We moeten daarom alert zijn.

Waarom is de rol van het wetenschappelijk bureau van belang?

Bij De Burcht draait het om kennisontwikkeling en het nadenken over langjarige strategische vraagstukken waar de vakbeweging zich voor gesteld ziet. We faciliteren inhoudelijke discussies en gesprekken. Dit doen we door bijeenkomsten te organiseren, het strategisch denken binnen de vakbeweging te ondersteunen en te versterken. Zo organiseerden we in juni bijvoorbeeld een bijeenkomst over de buffelboete – een aanscherping van de belasting die vooral deeltijdwerkers met een lager loon treft. Dit onderwerp koppelden we aan de bredere context van sociaal-economisch beleid onder rechtse en extreemrechtse regeringen. Zulke bijeenkomsten bieden ruimte voor debat, kennisuitwisseling en het formuleren van antwoorden op langetermijnvragen.

“Ik wil niet akkoord gaan met wanstaltige rijkdom.”

Wat is de bredere context van de buffelboete?

Wat betreft belastingen zien we dat de buffelboete slechts één aspect vormt van het beleid van de demissionaire regering. Er heeft in de elf

maanden dat VVD, BBB, PVV en NSC aan de macht waren een aanzienlijke verschuiving van financiën plaatsgevonden van arbeid naar kapitaal. In diverse belastingmaatregelen, waaronder de buffelboete, verschuiven financiële middelen naar degenen die al over veel kapitaal beschikken. Opvallend genoeg krijgt dit nauwelijks aandacht. Dit is vergelijkbaar met de ontwikkelingen onder Trump in de Verenigde Staten, maar in Nederland wordt het nauwelijks herkend of benoemd.

Op LinkedIn las ik dat je op 1 juli sprak bij de conferentie van FNV Metaal over waarom de strijd tegen de opwarming van de aarde bij uitstek een vakbondsthema is. Wordt het tegen gaan van klimaatverandering voldoende als een strijdpunt gezien door de FNV?

Het leven op aarde wordt bedreigd en daar wordt merkwaardig weinig aan gedaan. De maatregelen die zichtbaar zijn, zoals rietjes verbieden of dopjes vastmaken aan flessen, zijn

symbolisch, richten zich op individueel gedrag en irriteren mensen. Echte, structurele verandering blijven daartegen nagenoeg uit en het beleid dat er was wordt afgezwakt.

Wat mij betreft heeft de vakbeweging een perfecte uitgangspositie om het voortouw te nemen in de noodzakelijke herstructurering van de economie. Herstructurering is niets nieuws – industrieën veranderen voortdurend in hun zoektocht naar winst. Nu is het noodzakelijk dat bedrijven worden geherstructureerd zodat zij gaan opereren binnen de ecologische grenzen van onze planeet. De vakbeweging bestaat uit honderdduizenden leden werkzaam in bedrijven op alle terreinen die je maar kan bedenken. Deze kennis biedt grote mogelijkheden om de vereiste herstructurering op een effectieve en concrete wijze te realiseren.

We zijn inmiddels bezig met het onderzoeksprogramma van De Burcht voor 2026-2030, waarin de klimaatcrisis en autoritaire tendensen als hoofdthema's naar voren komen.

Het is belangrijk om juist nu, nu de politieke aandacht lijkt af te nemen, de nadruk op het belang van deze thema's te blijven leggen én mee te werken aan oplossingen.

Paul de Beer schreef veel voor Socialisme & Democratie, het tijdschrift van het wetenschappelijk bureau van de PvdA. Hij positioneerde zich politiek als sociaaldemocraat. Waar sta jij politiek gezien?

Eigenlijk is mijn politieke motivatie vandaag niet anders dan toen ik zestien was: ik wil niet akkoord gaan met wanstaltige rijkdom, het volstrekt onnodige lijden van honderden miljoenen mensen en, dichterbij huis, ook niet met een leven waarin marktrelaties zo overheersend zijn. Wat ik zelf prettig en waardevol vind aan een radicale politiek, is dat er altijd wordt teruggegaan naar de kern van het probleem. Radicaal komt van het Latijnse radix, wortel. De wortel van hedendaagse problemen is vaak een ongelijke verdeling van economische middelen. Vroeger ging

het dan om het bezit van fabrieken en de macht die daaruit vloeide, en tegenwoordig is de verschijningsvorm anders, maar de onderliggende machtsrelatie is in feite vaak hetzelfde, denk maar aan de macht van big tech of grote financiers zoals Blackrock. De verdeling van die economische middelen zou ik graag anders, gelijk verdeeld zien, anders veranderen de maatschappelijke verhoudingen niet structureel. Ik voel mij daarom verbonden met de mensen van het tijdschrift *Jacobin*. Dit is een socialistisch tijdschrift dat de ideeën uit de intellectuele traditie van het analytisch marxisme wil voortzetten en bestaande socialistische initiatieven zowel steunen als van kritiek voorzien.

Ik identificeer me dus niet als sociaaldemocraat. In mijn ogen heeft de PvdA te vaak voor de macht gekozen in plaats van trouw te blijven aan haar eigen programmatische beginselen, en is een deel van de huidige problemen op de arbeidsmarkt en in de sociale zekerheid het gevolg van wetgeving waar de partij zelf mee ingestemd heeft.

Hoop je tot je pensioen bij De Burcht te werken? Waar hoop je op voor jezelf en de vakbeweging?

We werken in een heel fijn klein team bij De Burcht. Dat is erg aangenaam. Mijn twee passies – onderzoek en vakbeweging – komen hier samen. Ik vind het prettig om me met iets zinvol bezig te houden; een geëngageerd leven geeft betekenis.

Een menswaardige toekomst vraagt gematigdheid

In een recent boek poogt een historicus ons door een meanderende geschiedenis van de begrippen tijd, waarheid en geschiedenis uit te leggen hoe de wereld in elkaar steekt. Of dat lukt is de vraag, maar wat duidelijk wordt is dat een beter begrip van het verleden kan helpen de temperatuur van ons nationale gesprek enigszins te matigen. En dat is al heel wat. Een bespreking.

Door Maarten van den Bos

Van sommige boeken weet ik nog precies wanneer ik ze kocht of kreeg, waar ik ze las en wat ik ervan vond. Een van die boeken is *Republiek van Rivaliteiten* van de Amsterdamse hoogleraar Nederlandse geschiedenis Piet de Rooy. Ik kocht het kort na de kerstvakantie, halverwege mijn derde studiejaar. Op advies van een medestudent, aan wie ik net had toevertrouwd dat ik twijfelde. Aan het einde van het derde jaar moest ik een master kiezen en ik had geen idee hoe verder. Vond ik het vak eigenlijk nog wel leuk? En wat wilde ik ermee?

Het boek van De Rooy gaf geen antwoorden op die vragen, maar bracht wel het enigszins weggezakte enthousiasme terug. Het was anders dan veel van de andere boeken en artikelen die ik – al dan niet verplicht – las. Geschreven met vaart en flair kwam het met een overtuigend perspectief. De Rooy betoogt in zijn boek dat de Nederlandse geschiedenis vooral begrepen moet worden als een zoektocht naar een manier van omgaan met de grote religieuze, sociale en politieke verschillen in een relatief klein land en stelt vervolgens dat de toch al broze uitkomst van die zoektocht na

de Tweede Wereldoorlog stap voor stap ter discussie kwam te staan terwijl nieuwe zekerheden uitbleven. Daarmee bood het boek, voor mij althans, een boeiend perspectief op de schier permanente staat van verwarring waarin het Nederlandse politieke debat sinds 2002 terecht gekomen was.

“Hoe ondergaan mensen in hun dagelijks leven ‘de geschiedenis’?”

Daarnaast trof het programmatische nawoord me. Daarin verhaalde De Rooy over zijn eigen geschiedenis. Geboren op het Brabantse platteland, getogen in het dynamische Rotterdam van na de oorlog, studierend in het Amsterdam van de jaren zestig. Over staps- en schoksgewijze modernisering die ook in een klein land als Nederland in verschillende tempi verliep. Treffend gevat in het beeld van zijn tante die als een van de weinigen in het Brabantse dorp beschikte over een

telefoonaansluiting, maar voordat zij de hoorn opnam wel altijd eerst haar schort afdeed.

In dat beeld zat al heel veel, vond ik althans, maar voor de zekerheid vatte De Rooy de centrale thematiek van zijn werk even verderop nog eens handzaam samen: ‘hoe ondergaan mensen in hun dagelijks leven de grote veranderingen die we aanduiden als “de geschiedenis”, in welke mate overzien zij wat hen beweegt, hoe proberen ze zin te geven aan wat hen overkomt en het onvolmaakte verleden een beetje dichterbij te brengen naar een menswaardige toekomst.’ Een vraag, zo besloot ik na lezing van het boek, die het overdenken meer dan waard was.

Zoektocht

Onlangs verscheen een boek waarin deze kernvraag op basis van een leven lang lezen, denken en schrijven nog eens tegen het licht gehouden wordt: *De tijd, de waarheid en de geschiedenis*. Met een van de meest pretentieuze ondertitels die ik ooit op een historisch werk aantrof: *hoe onze wereld in elkaar zit*.

Om maar gelijk met de deur in huis te vallen: na lezing van het kloek werk ben ik daar nog niet achter. Maar wees gerust, na het lezen

van de 454 pagina's tekst en talloze uitvoerige voetnoten ben je veel wijzer. En een ervaring rijker bovendien. *De tijd, de waarheid en de geschiedenis* is een schitterende caleidoscoop van analyses en overwegingen. Over de manier waarop mensen door de eeuwen heen probeerden het begrip tijd zichtbaar en hanteerbaar te maken, over de omgang met 'waarheid' en de enorme impact van de Bijbel daarop en over de manier waarop individuen en groepen reflecteren op en schrijven over 'het verleden' en hoe ze dat verleden zodoende tot 'geschiedenis' maken. Geschreven op basis van een ontzagwekkende hoeveelheid literatuur uit tal van tijdvakken en disciplines, waarbij je ondanks de relativerende opmerkingen dat hij het ook niet helemaal overziet nergens het gevoel hebt dat de auteur de grip op zijn materiaal verliest. Alleen al daarom is het een magistraal boek; op elke pagina is het vakmanschap zichtbaar. De vraag is dan vervolgens wel wat het nut is van al die anekdotes, terzijdes en bespiegelingen. Zit er een rode draad in het boek, een perspectief op het wezen der dingen zoals de ondertitel lijkt te beloven? Op het eerste oog niet. In de inleiding stelt de auteur dat hij geen boek schreef in de klassieke zin. 'Wat nu volgt is geen achteraf zorgvuldig vormgegeven verhaal, maar een verslag van een zwerftocht door het verleden, waarbij ik de lezer en passant een blik gun in het historisch atelier, mijn werkkamer met overal wankel stapeltjes boeken, kladpapier met nog te bezoeken webadressen, printjes

van artikelen uit de digitale universiteitsbibliotheek, uitgeknipte krantenartikelen en wat niet al.' In dit boek geen centrale stelling, maar een zoektocht naar de onderlinge samenhang tussen de begrippen tijd, waarheid en geschiedenis die – naar het oordeel van de auteur – 'elk afzonderlijk dimensies [blijken] te zijn van de manieren waarop we het leven, de wereld en onszelf proberen te begrijpen'.

Die onderlinge samenhang wordt, zo gebiedt de eerlijkheid me te zeggen, niet overal even helder. Op verschillende plekken vat De Rooy de resultaten van zijn zoek-

de Verlichting en de opkomst van tal van complottheorieën wordt bijvoorbeeld prachtig helder gemaakt, maar wat nu precies het verband is met de lange beschouwingen over de technische achtergrond van horloges of de opkomst van de standaardtijd vergt wat meer denkkraft van de lezer. Ook door het ontbreken van een soort centrale conclusie of slot-beschouwing blijft toch de vraag wat hangen wat ik als lezer nu met alle nieuwverworven kennis aan moet.

Beheerste twijfel

Deze conclusie doet het boek echter zonder meer tekort. Want hoewel wat impliciet, zegt het, ondanks de waarschijnlijk bewust gekozen terughoudendheid om een aantal stevige conclusies te trekken, meer over de dag van vandaag dan een argeloze lezer zal vermoeden. Twee punten springen er voor mij uit. Ten eerste de opmerkingen over het vak van historicus, waarin een mooie dialectiek tussen relativering en verwachting naar voren komt.

**“Een magistraal boek;
op elke pagina is het
vakmanschap zichtbaar.”**

tocht beknopt samen, maar andere passages moeten het doen met de conclusie dat er in detail nog veel meer over te zeggen zou zijn. De samenhang tussen het versplinteren van het gezag van tradities in

Ten tweede een belangrijk inzicht over de politiek. Beide geven het boek, voor mij als lezer althans, meer relevantie dan de auteur wellicht bedoeld heeft. Om maar met dat vak te beginnen,

daar lijkt De Rooy met een zeker relativiseringsvermogen naar te kijken. De gedachte dat historici een soort leermeesters zijn voor politiek en samenleving wordt resoluut terzijde geschoven, net zoals het idee dat er uit het verleden wetmatigheden of dwingende verbanden op te diepen zouden zijn. 'Bij nader inzien moeten we vaststellen dat "de geschiedenis" vooral voortvloeit uit nieuwsgierigheid naar het verleden, de wens om het vreemde daarin te begrijpen, en vervolgens, net als Herodotus, thuis te komen met verhalen.' Verhalen bovendien niet zelden gestoeld op 'een heterogeen samengaan van gericht zoeken, getroffen worden door toevallige vondsten, op de

achtergrond gestuurd door onverwachte herinneringen aan wat ooit gelezen is, en halfbewuste persoonlijke achtergronden'. Met name dat laatste is voor De Rooy belangrijk bij goede geschiedschrijving, waarbij het meer draait om karakter en keuzes van de auteur dan om de feiten over het onderwerp. Toch maakt hij van het vak niet een veredeld soort vermaak. Ja, geschiedschrijving is soms leuk. Dat laat de auteur pagina na pagina zelf ook zien. Maar belangrijker dan vertier om het verleden is het verstaan, het begrijpen, ervan. Niet omdat er per se lessen uit te leren zijn of de ontwikkelingsgang van gisteren naar morgen eruit te verklaren

valt, maar omdat begrijpen tegengesteld is aan oordelen. Een goed begrip van het verleden verstaat zich niet met de ook door De Rooy gesignaleerde wens overal een opvatting over te hebben. De zoektocht naar een 'verkeerd verleden' maakt van de wereldgeschiedenis ten onrechte een wereldrechtbank. Het vermogen tot twijfel wordt daarmee de voornaamste karaktertrek van de historicus: 'De vernieuwing van de geschiedschrijving in de laatste decennia zit noch in de "verbreding", noch in de "verdieping", maar in de aanvaarding van een beheerste twijfel als we geschiedenis schrijven.' Met die conclusie valt wat mij betreft goed te leven, maar er komt

ook een probleem achter vandaan. Ter afronding van een wervelende beschouwing over de opkomst van het begrip ideologie laat De Rooy zien hoe vast verknoopt dat begrip is met een bepaalde opvatting over geschiedschrijving. Zeker vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw organiseerde 'ideologie' de manier waarop het dagelijks leven kon worden geïnterpreteerd en gaf het richting aan het debat over de toekomst. Geschiedenis werd vervolgens een toetssteen: via het verleden 'kon worden vastgesteld in welke mate vorderingen waren gemaakt'. Die manier van denken geeft, zo lijkt het, weinig ruimte voor twijfel en de manier waarop de wereld zich ontwikkelde in de negentiende en – zeker – de twintigste eeuw zou zonder meer moeten uitmonden in een reflectie op de dringende noodzaak van die twijfel. Zekerheden zijn zelden zonder risico. Toch valt ook hier weer een nuance aan te brengen. Zoals De Rooy terecht opmerkt, is een van de valkuilen van professionele beschouwers en bedrijvers van politiek dat het een door en door rationeel vak is. Politiek gaat wellicht 'in eerste instantie niet om tegenstrijdige politieke ideologieën, maar om morele conflicten'. En ook bij die morele conflicten kan een specifiek beeld van het verleden behulpzaam zijn, bijvoorbeeld om uit te leggen wie er wel en niet bij horen. Zonder twijfel, gematigdheid en terughoudendheid van oordeel, zo lijkt De Rooy te willen zeggen, kan er een explosief mengsel ontstaan van ideologische en morele geschiedschrijving. Het nationalisme lijkt daarvan het meest krachtige en afschrikwekkende voorbeeld.

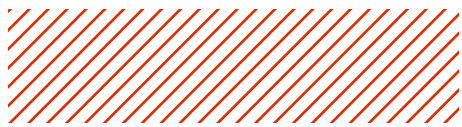
Vanuit dit perspectief krijgt de historische wetenschap plotseling een nieuwe relevantie. De door De Rooy meermaals aangehaalde socioloog J.A.A. van Doorn omschreef het integratiedebat ooit als een kruisvat dat door de overheid bij voortdur-ing natgehouden dient te worden. Wie vandaag naar het maatschappelijk en politiek debat kijkt, zou dat oordeel kunnen verbreden naar tal van andere discussies. De historische wetenschap, zo lijkt De Rooy te betogen, kan daarbij ook een belangrijke rol spelen, zij het alleen wanneer de beoefenaars ervan een zekere matigheid en terughoudendheid weten op te brengen. Alleen dan komt begrijpen in de plaats van oordelen. Het is een les die, zo voeg ik daaraan toe na de inspirerende zoektocht naar de ontwikkelingsgang van tijd, waarheid en geschiedenis, juist links zich ter harte zo moeten nemen. Al was het maar omdat – zoals De Rooy elders ook wel heeft laten zien – weinig politieke stromingen zich zo intensief en uitputtend bezighielden met het (eigen) verleden als het democratisch socialisme. Natuurlijk is het goed dat links zich in een

het eigen gelijk te verschansen en het ideologisch vuurtje eens flink op te stoken. Vuur bestrijden met vuur is in retrospectief vaak een slecht idee. Een menswaardige toekomst is misschien vandaag de dag meer gebaat bij een politiek van twijfel, nuance en rust dan bij het oppoetsen van oude veren.

Maarten van den Bos is wethouder ruimtelijke ordening, handhaving, duurzaamheid en milieu in de gemeente Lingewaard. Hij promoveerde in 2012 bij Piet de Rooy op het proefschrift *Verlangen naar vernieuwing. Nederlands katholicisme, 1953-2003*.

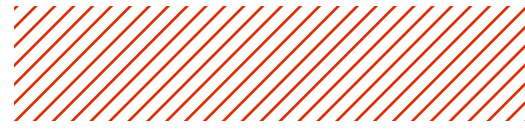
“Een menswaardige toekomst is misschien meer gebaat bij nuance dan bij oude veren.”

periode van nieuwe partijvorming bezint op de eigen ideologische en historisch wortels. Maar daarbij zou de gematigdheid en twijfel van De Rooy wel eens een betere gids kunnen zijn dan de neiging zich in

In gesprek
met

Lisa
Westerveld

“Politiek is altijd dichtbij. Iedereen kan zijn steentje bijdragen”

Door Twan van Lieshout en Dirk Achterbergh

Lisa Westerveld groeide op in een christelijk gezin op het Achterhoeks platteland. Via de studentenvakbond kwam ze in aanraking met de politiek. Ze was gemeenteraadslid in Nijmegen en zit alweer acht jaar in de Tweede Kamer. Daar valt ze op als gepassioneerd voorvechtster voor mensen in de knel en vraagt ze meer aandacht voor o.a. de jeugdzorg en geestelijke gezondheidszorg.

Waarom ben je de politiek ingegaan?

"Politiek was voor mij altijd iets dat ver van me afstond. Ik ben opgegroeid op het platteland in de Achterhoek. Daar was ik helemaal niet met politiek bezig. Pas toen ik ging studeren raakte ik er bij toeval in verzeild. Ik was een beetje verdwaald tijdens het eerste jaar op de universiteit. Ik heb geen ouders die zelf hebben gestudeerd. Dus ik wist niet goed hoe dat ging. Toen was er ook al kamernood in Nijmegen, dus ik was vier keer dat jaar verhuisd, met heel veel onzekerheid over mijn volgende studentenkamer. Op het einde van dat eerste jaar was ik gaan twijfelen: moet ik wel doorgaan met mijn studie? Ik kwam iemand tegen die mij een flyer gaf van de studentenvakbond en zei: 'Kom anders een kop koffie met ons drinken.' En dan zit je daar met allemaal studenten die vinden dat de dingen anders moeten. Woningnood, de kwaliteit van het onderwijs – linkse onderwerpen. Ik voelde me echt gewoon thuis."

Toen kwamen die enorme bezuinigingen van staatssecretaris Nijs op het hoger onderwijs. Dus wij organiseerden acties. Daar kwamen ook Kamerleden, waarmee ik in gesprek kwam. En dan kom je erachter: politiek is eigenlijk dichtbij. Het werd letterlijk tastbaar. Ik denk dat het voor meer mensen zo geldt. Dat het iets is wat heel ver van je af staat, totdat je erachter komt welke invloed politieke besluiten hebben op het dagelijks leven. Zo werd mijn politieke interesse gewekt, terwijl ik dat daarvoor helemaal niet had."

Jij kwam in de landelijke studentenvakbond, de Nijmeegse gemeenteraad en later voor GroenLinks in de Tweede Kamer. Is politiek toegankelijk?

"Je hebt natuurlijk mensen die hun carrièrepad uitstippelen. Bij mij is dat helemaal niet zo gegaan. Ik heb nooit bedacht dat ik bij de

studentenvakbond zo veel zou leren, ik voelde me gewoon goed bij die groep mensen. Dus ja, ik denk dat je in je leven dingen moet doen die belangrijk zijn en dat je daarvoor je best moet doen. Niet dat ik veel talent heb en alles vanzelf ging: ik heb heel veel dingen echt moeten leren. Maar

"Ik zie in veel aspecten van de linkse beweging religieuze waarden."

wel dat ik de positie heb waardoor het kan: dat de universiteit er rekening mee hield dat ik vertraging zou oplopen en mijn studieadviseur me daarbij actief hielp. Dat ik bijvoorbeeld geen langstudeerboete boven mijn hoofd had hangen. Dat ik niet een beperking heb."

Wat heeft jouw maatschappijvisie gevormd?

"Ik ben heel christelijk opgevoed, maar wel met het idee van rent-meesterschap. Mijn moeder deed altijd vrijwilligerswerk. Ze werkt nu voor mensen met een verstandelijke beperking. Ik was achttien en heel blij dat ik eindelijk op kamers kon gaan, het nachtleven ontdekken, dat ik mijn eigen keuzes kon maken. Ik mocht thuis bijvoorbeeld op zondag niet voetballen. Later besepte ik pas hoeveel ik van mijn ouders heb geleerd. Hoe je als individu wat kan doen voor mensen om je heen."

Ik kom uit een gezin waar we het vroeger niet breed hadden. Wij gingen

altijd op vakantie naar opa en oma in Stadskanaal, terwijl sommige vriendinnen naar Frankrijk gingen. Het leert je ook wel over hoe dankbaar je mag zijn. Over de kansen die ik zelf heb gekregen in het leven. Het ging allemaal niet vanzelf, maar het vormt je wel."

Mijn studie filosofie en het werk bij de studentenvakbond hebben mij geleerd dat je altijd zelf kritisch moet blijven denken. De Bijbel, filosofen, ook de beginselen van onze beide partijen of een verkiezingsprogramma: het zijn heel interessante leidraden. Maar je bent wel zelf verantwoordelijk voor je daden en de consequenties die je verbindt aan wat je ziet, leest en hoort."

Ik heb bewust afstand genomen van de kerk, omdat het geloof mij iets te vaak een excuus is om niet zelf verantwoordelijk te zijn voor je daden. Ik vind vaak dat mensen zich verschuilen achter wat ze lezen in de Bijbel en daar een interpretatie aan geven die hen goed uitkomt. Wat mij erg stoort aan de kerk is dat er wel gecollecteerd wordt voor landen in de derde wereld, maar de koffiebonen in de kerk niet *fair trade* waren. Of bijvoorbeeld dat vrouwen niet op de kansel mochten. Hoe rijmt dat nou met de boodschap vanuit de Bijbel?"

Is er binnen de linkse beweging voldoende begrip voor religie?

"Ik zie juist in veel aspecten van de linkse beweging religieuze waarden. In een kerk of moskee: mensen komen samen, zorgen voor elkaar, kijken naar elkaar om. Als mensen langere tijd afwezig zijn, dan wordt dat opgemerkt en wordt er een bezoekje afgelegd. Dit soort familiegevoel is juist waarom veel mensen hun troost vinden in het geloof. Dat gemeenschapsgevoel zit echt in onze manier van politiek bedrijven, meer dan ik bijvoorbeeld bij de SGP merk. Ik voel me

met de christelijke waarden die ik van huis uit heb meegekregen veel meer verbonden met partijen als Groen-Links en de PvdA.”

In de Tweede Kamer vraag je al jaren aandacht voor de jeugdzorg. Waarom lijkt de politiek daar niet heel veel prioriteit aan te geven?

“Het is nooit een groot issue. Ook niet in verkiezingstijd. Omdat het voor veel mensen die mondig zijn en die het goed voor elkaar hebben, niet dichtbij genoeg komt, denk ik. Er is geen Kamermeerderheid die dit belangrijk genoeg vindt om hoog op de agenda te zetten.

Dat zie je bij alle onderwerpen waarover ik het woord voer. Ik heb het vaak over jeugdzorg, maar in de Kamer praten we er nauwelijks over. Het eerste commissiedebat dat we sinds maanden weer zouden hebben, werd vooruitgeschoven. De GGZ: we hebben er één keer per jaar een commissiedebat over. En dan moet je weer terugrijpen op wat een jaar geleden gezegd is. Het is heel heftig om dat te beseffen. Gehandicaptenzorg: één keer. Inclusie, dus het VN-Verdrag: één keer per jaar een debat. Terwijl migratie bijvoorbeeld, daar gaat het wekelijks met heel veel ophef over. Of neem passend onderwijs: steeds meer kinderen zitten thuis zonder onderwijs, 70 duizend volgens een rapport van oudervereniging Balans. Maar we hebben slechts één keer per jaar een commissiedebat. En het jaar daarop constateren we dat de problemen alleen maar groter zijn geworden. Honderdduizend wachtplekken in de GGZ, het aantal stijgt alleen maar. Je moet gemiddeld 25 weken wachten voor een traumabehandeling. In het huidige regeerprogramma staat het woord GGZ nul keer. Er staat wel iets over mensen met verward en onbegrepen gedrag, onder het kopje ‘rechtshandhaving en criminaliteitsbestrijding’. Ja, dus op het moment dat

ze overlast veroorzaken, dan moeten er maatregelen komen. Maar problemen oplossen en zorgen dat er genoeg ruimte is om deze mensen een plekje te bieden en te behandelen, daar is nul prioriteit voor.

In april beloofde de staatssecretaris in dat ene GGZ-debat dat hij stevige maatregelen zou nemen. Letterlijk een persbericht: ‘stevige maatregelen’, er zou een actieprogramma komen. De eerste dag van het reces, vrijdagmiddag om een uurtje of vijf, kregen we een brief dat het uitstel krijgt...”

Hoe houd jij dan hoop?

“Ik word er heel vaak heel boos van. Boosheid en strijdbaarheid helpen bij mij wel, omdat je dan weet waarvoor je knokt. Ik denk altijd: ik heb geen beperking, ik heb geen GGZ-behandeling nodig. Dus zolang diegene die hier wel last van hebben het volhouden, dan moet ik het al helemaal volhouden.”

Maar nu houden sommigen die jeugdzorg nodig hebben het helemaal niet vol. En zij, hun ouders, weten jou goed vinden. En jij bent als volksvertegenwoordiger niet of heel beperkt in de positie om die mensen te helpen.

“Dat is echt moeilijk. Anderhalf jaar geleden was de uitvaart van Romy. Dat heeft me heel erg aangegrepen.

terecht kunnen. Ik heb ook een aantal keer de toenmalige staatssecretaris aangesproken. En om de zoveel tijd kreeg ik weer een berichtje dat Romy toch niet bij een instelling terecht kon of dat het weer slecht ging. Jarenlang ben ik daar dus bij betrokken geweest. Maar je kunt als Kamerlid niet zelf voorrang bedingen voor iemand op een wachtlijst. Daar gaan de professionals over. Toen kwam het bericht van Romy zelf, haar aanvraag voor euthanasie was goedgekeurd. Omdat er geen hoop was. Dan krijg je echt een knoop in je maag.

Ze is niet de enige jongere die ik ken, die niet meer leeft. Dat je dus bedenkt: voor jullie is het dus allemaal te laat.”

Wat is de oplossing? De vraag naar lichte en zware jeugdzorg stijgt. En wat zegt het over onze samenleving dat we veel uiteindelijk vertalen in een zorgvraag?

“De bedoeling van de decentralisatie was natuurlijk dat jeugdhulp toegankelijker werd. Wat gebeurt er dan? Dan komen er steeds meer aanvragen binnen, vooral de relatief lichtere vorm van hulp stijgt.

Tegelijkertijd werd er fors bezuinigd op de rijksbijdrage aan gemeenten. Dat gebeurt nu weer, en dat zorgt ervoor dat gemeenten buurthuizen sluiten en sportverenigingen het

“Boosheid en strijdbaarheid helpen mij, omdat je dan weet waarvoor je knokt.”

Haar moeder zocht me jaren geleden op: haar kind had echt hulp nodig, want het ging helemaal niet goed. En dat heb ik dus onder de aandacht gebracht: bij het ministerie van VWS, waar een apart loket is waar mensen

moeilijk krijgen. Terwijl sporten jongeren kan helpen: even van huis, in een team samen leuke dingen doen. Er zijn forse problemen in het onderwijs, waardoor natuurlijk ook de vraag naar jeugdzorg toeneemt. We zien

dat culturele instellingen het moeilijk hebben. En dan heb je natuurlijk ook nog dat er minder vaak buiten wordt gespeeld. Maar al deze dingen zijn wel het gevolg van politieke keuzes.”

De bezuinigingen op de buurthuizen zijn een direct gevolg van politiek. Maar zit er ook niet het enorme individualisme achter? Heb je als politieke partij in die morele vragen ook een taak?

“Ja, dat denk ik wel. Ik weet nog die toespraak van Balkenende over de zesjescultuur in het hoger onderwijs. Hij suggereerde dat veel studenten niet meer hun best deden. Zonder aandacht voor studenten zoals ik: de eerste-generatie-studenten. Dan is het gewoon moeilijk om te studeren, zelfs als je hard je best doet en geen beperking hebt of iets anders dat je tegenhoudt. Daarmee suggereer je eigenlijk dat succes een keuze is. Op het moment dat dingen niet lukken, had je maar harder moeten werken. Daarmee doe je zo geen recht aan mensen die gewoon pech of problemen hebben en daardoor harder moeten werken voor misschien hetzelfde resultaat.

Natuurlijk mag je verwachten dat politici nadenken over problemen en oplossingen. Maar mag je óók verwachten dat ze moreel leiderschap geven aan de samenleving. En dat laatste is, als je het mij vraagt, de afgelopen twintig jaar niet gebeurd. Waar wil je nou met ons land naartoe? Vinden we het oké dat mensen die het allemaal beter getroffen hebben het later beter gaan krijgen en hun kinderen ook?”

Over mensen die het beter getroffen hebben: zijn het ook niet de middeninkomens die een rol spelen in de groei naar de vraag naar zorg?

“Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een paar jaar geleden in kaart gebracht waar die stijging vandaan

komt. Voor een heel groot deel waren dat ouders die goed de weg weten te vinden. Die zien dat hun kind bijvoorbeeld vastloopt op school en kopen dan extra hulp in, want de rekening gaat naar de gemeente. Ik sla hem helemaal plat. Dat snap ik in een samenleving waarbij je wordt verteld dat succes je eigen keuze is. Die ouders willen natuurlijk ook allemaal het beste voor hun kinderen: een havo- of vwo-advies, en als het even kan naar de universiteit. Terwijl dat voor de kinderen niet altijd het beste is.

Dat zie je ook met bijlessen die massaal worden ingekocht. Als jouw kind in een klas van dertig zit en niet de aandacht krijgt die het verdient, en je kan wat geld besteden waardoor je kind een betere toekomst krijgt. Natuurlijk, dan koop je commerciële bijlessen in. Maar betekent niet dat het goed is voor het collectief.”

Stel, als jij bestuurder zou worden en de jeugdzorg moet afbakenen: aan welke gevallen ga je ‘nee verkopen’?

“Je moet volgens mij beginnen met de jongeren met de meest ingewikkelde complexe problemen. En daar hoort dus visie bij. Je moet niet het één afbouwen terwijl je niet werkt aan het andere. Hoe erg is het nu dat een kind

achterlopen. Dat vraagt dus van de bewindspersoon om lef te tonen en knopen door te hakken. Dan houd je ook niet alle organisaties in het veld te vriend. En je vraagt wat mij betreft dus ook aan ouders om minder van je kinderen te vragen en te accepteren dat iemand sommige dingen niet zo goed kan. Ja, hoe erg is dat dan?”

Verwachten we gewoon te veel van mensen?

“Ik denk vooral dat er onrealistische verwachtingen zijn. Ik ben ook woordvoerder diversiteit en inclusie: een mooie portfeuille omdat je ziet dat iedereen talent heeft, op zijn of haar eigen manier. We missen heel veel talent in de samenleving, omdat de samenleving nu vooral wordt gemaakt door witte, goedopgeleide mensen. Zij bouwen een samenleving die past bij de manier waarop ze zelf zijn opgegroeid, zonder oog te hebben voor al die andere talenten die mensen hebben.”

Geldt dit ook voor de PvdA en GroenLinks?

“Ja.”

Wat kunnen we daaraan doen?

“Door veel meer oog te hebben voor diversiteit. Ik schreef tweeënhalf jaar geleden samen met mensen met een

“Als je niet uitkijkt, zijn we alleen maar bezig met de thema’s die onszelf raken.”

geen havo- of vwo-advies krijgt, hè? In sportverenigingen is het ook zo dat er steeds meer nadruk komt te liggen op de selectieteams. Terwijl je eigenlijk wil dat de allerbeste trainers extra begeleiding bieden aan teams waarbij kinderen juist motorisch enorm

beperking een initiatiefnota. Die heet ‘Ons land is beperkt’. Daar zit een hoofdstuk in over onderwijs, openbaar vervoer, werk. Maar we hebben bewust ook een hoofdstuk over wat de politiek beter kan doen. En dat is het wegwerken van drempels.

raakt, dan is iedereen daar erg mee bezig. Maar bijvoorbeeld dat leerlingen in het praktijkonderwijs niet eens een OV-studentenkaart krijgen, daar is helemaal niemand mee bezig. Dus dat laat ook zien dat er bij ons ook een blinde vlek zit. Als je niet uitkijkt, zijn we alleen maar bezig met de thema's die onszelf raken. Volgens mij is echte solidariteit juist dat je je verdiept in en opkomt voor mensen die niet op je lijken. In plaats van mensen die je goed kent, die hetzelfde profiel hebben.

Na drie jaar lobbyen, vragen stellen en voorstellen indienen heb ik voor elkaar gekregen dat er een reiskostenvergoeding komt voor leerlingen in het praktijkonderwijs. Mbo'ers werden voorheen in de wet aangeduid als 'deelnemers'. Door ons heten ze nu studenten. Dit soort dingen proberen wij langzaam te verbeteren. Het is lastig om met jongeren te spreken die niet studeren, want die zijn veel minder goed georganiseerd, ze krijgen daar ook niet zoveel ruimte voor. Ergens moet het wel beginnen: open staan, luisteren, vragen wat er nodig is. Je moet niet verwachten dat mensen zich wat van de politiek aantrekken als het niet andersom beter wordt georganiseerd. Als wij het nauwelijks hebben over het praktijkonderwijs en het vmbo, dan kan ik niet verwachten dat vmbo-leerlingen denken 'nou, die politiek is er voor mij'."

Wat is een boodschap die je nog belangrijk vindt om mee te geven?

"Dat politiek altijd dichtbij is. Als je ergens tegen aanloopt, en dat hoeft niet per se in de Tweede Kamer te zijn, dan kun je ook in de gemeente, op een school of bij een buurthuis actief worden. We kunnen met elkaar zoveel. Ik geloof er echt in dat we allemaal op onze eigen manier ons steentje kunnen bijdragen. Want de Tweede Kamer kan het niet alleen."

Bijvoorbeeld als je je wil kandideren voor een gemeenteraad, en je deels of helemaal afhankelijk van uitkering of toeslagen bent. Dan kan het maar zo zijn dat je daarop wordt gekort, omdat je voor raadswork een vergoeding krijgt. En dat weerhoudt mensen dus. Of bijvoorbeeld vergaderingen aanpassen zodat mensen die blind of doof zijn ook kunnen meedoen."

Waar liggen nu de grote kansen voor links?

"Laten zien dat je een partij bent die openstaat voor iedereen. Mensen willen graag hun stem laten horen en ervaren dat er geluisterd wordt. En het beeld van ons wordt bewust geschetst, zeg ik erbij, dat wij een partij zijn die mensen vertelt wat ze moeten doen. We moeten heel duidelijk maken dat dit beeld niet klopt, dat we luisteren naar mensen en samen met hen ideeën ophalen om de samenleving

beter te maken. Wij hebben hun kennis ook nodig. Ik kan niet in mijn eentje volksvertegenwoordiger zijn, ik heb de kennis en ervaringen van anderen nodig om mijn werk goed te kunnen doen."

Maar het zit voor een deel ook in representatie: weinig praktisch opgeleide mensen op de lijst. Veel mensen binnen de linkse beweging zijn zelf relatief succesvol, en hebben niet per se het leed waar ze het over hebben, zelf meegemaakt. Is het realistisch dat je dat kunt veranderen?

"Dit vind ik een heel mooie vraag. We hebben een tijdje geleden een bijeenkomst georganiseerd met jongeren voor wie de politiek niet zo makkelijk te bereiken is, samen met Dwars en de Jonge Socialisten. Want ook bij onze jongerenorganisaties zie je dat als er een discussie is over het leenstelsel, wat alleen studenten

Foto: Rein van Zanen

Wij zijn allemaal Nederlanders

Over verbinding, onrecht en de kracht van de wijk

Door Evelien Polter

Ik loop door de straten van Nieuw-West in Amsterdam en zie overal Palestijnse vlaggen. Niet dat het me verbaast, want de oorlog in Gaza is hier voelbaar. Het conflict is geen nieuws van ver: het is het dagelijkse gesprek aan de keukentafel.

Omar Ameziane vertelt me wat mensen in Nieuw-West raakt. De oorlog in het Midden-Oosten spiegelt zich aan ander onrecht: jongeren die geen stageplek vinden, gezinnen die met vier kinderen in een huis met twee slaapkamers wonen en de stress van het niet rond kunnen komen. En ondertussen zijn er politici in Den Haag die spreken over paspoorten afnemen en over 'tuig', alsof deze mensen niet gewoon hier zijn geboren en getogen. Hoe kun je je thuis voelen als je altijd je loyaliteit moet bewijzen?

Hun machteloosheid wordt groter wanneer het vertrouwen in de overheid wankelt. Neem de Maccabi-rellen. Taxichauffeurs werden belaagd door Israëlische hooligans, maar iedereen, zelfs de internationale media, viel over jongeren met een migratieachtergrond heen, alsof zij de aanstichters van het geweld waren. Gelukkig was er de veerkracht van de wijk: buurtvaders, moskeeën, welzijns-werkers, jongerenwerkers die jongeren opvingen en in het buurthuis samenkwamen. Amsterdam bleef overeind dankzij zijn mensen, niet dankzij de landelijke politiek.

Een van hen is sociaal werker Omar Ameziane. Hij nodigde na 7 oktober 2023 burgemeester Halsema uit voor een besloten bijeenkomst. Daar, zonder camera's of microfoons, werd er geluisterd, gehuild en gelachen. Het was een begin. Er was het besef bij de burgemeester: ook dit geluid doet ertoe. Dit is ook Amsterdam, in al zijn complexiteit.

De PvdA was jarenlang de partij van de ouders van Ameziane, de partij waar veel Marokkaanse Nederlanders op stemden. Door de verrechtsing van de politiek en de anti-islamsentimenten voelen veel moslims zich al een aantal jaren niet meer vertegenwoordigd door de partij. Omar mist bij de PvdA richting. Mensen in Nieuw-West willen weten waar ze aan toe zijn. Ze hebben genoeg gepolderd. Ze willen een partij die naast hen staat, keuzes durft te maken en strijdt voor hun bestaanszekerheid. GroenLinks/PvdA hoeft niet altijd het perfecte antwoord te hebben, maar moet wél eerlijk zijn. Ameziane pleit ervoor om te vertellen waar we als politieke partij voor staan, en soms ook wie of wat we níét willen. Om zijn steentje hieraan bij te dragen stelt hij zich bij de PvdA kandidaat voor de gemeenteraad. Omar pleit ervoor om verder te kijken dan de verschillen, om te luisteren naar de verhalen uit de wijk, het onrecht én de veerkracht te herkennen. Dan maken we Nederland samen. En alleen samen, vinden we de weg vooruit.

Van gelijk hebben, naar gelijk krijgen.

Laat de meerderheid van Nederland zich politiek in de luren leggen? Die conclusie kun je trekken uit het nieuwe boek 'De prijs van ophef' van Hendrik Noten. Hij betoogt dat er geen grote coalitie ontstaat voor herverdeling, omdat rechts via ophef hiervan de aandacht afleidt. Maar wat is er zo nieuw aan deze analyse? En werkt zijn oplossing?

Door Twan van Lieshout

Telkens als er een groot verdelingsvraagstuk speelt, komt er binnen een paar dagen een VVD'er die iets roept over Zwarte Piet en dan gaat het dáár vooral over, hoorde ik toenmalig PvdA-leider Lodewijk Asscher eens verzuchten. Het was 2017, het Malieveld stond vol actievoerende leraren. Rechts wist niet hoe snel ze het over integratie en migratie moest hebben. Een groter debat over herverdeling en stagnerende lonen bleef uit.

Het zijn dit soort strategieën die Hendrik Noten beschrijft in het boek *De prijs van ophef*, dat afgelopen juni uitkwam. Noten was eerder bekend van de bestseller *Fantom-groei*, dat hij samen met de huidige *Vrij Nederland*-hoofdredacteur Sander Heijne schreef, waarin de vraag centraal stond waarom de economische groei van de laatste decennia niet eerlijker is verdeeld. Momenteel werkt Noten voor vakbond FNV, en daar start ook zijn boek.

De FNV was aan de verliezende hand in het debat over wie de enorme inflatie van de laatste jaren moest betalen. Want al snel na het oplopen van met name de energieprijzen na de Russische inval in Oekraïne, kwamen de werkgevers en rechtse

opiniemakers met de zogenaamde loon-prijsspiraal, die veronderstelt dat hoge looneisen van werknemers ook weer leiden tot hogere prijzen, enzovoorts. Hoewel hier economisch weinig bewijs voor is, en de FNV dit ook naar voren bracht, bleef het begrip maar circuleren. Noten leerde dat gelijk hebben niet hetzelfde is als gelijk krijgen. Pas toen de FNV een alternatief muntte, namelijk graaiflatie (waarbij bedrijven de inflatiegolf aangrepen om hun prijzen extra te verhogen) wist de FNV het debat meer naar haar hand te zetten.

Noten noemt meer van zulke voorbeelden, waarin de werkelijkheid genuanceerder of juist omgekeerd ligt dan rechtse opiniemakers ons willen doen geloven. Deze mythen blijken verdraaid moeilijk de nek om te draaien. Nederland kent geen ongelijkheid? Wie in de cijfers duikt ziet dat sommige groepen ondanks de welvaarts-groei juist opmerkelijk armer zijn geworden. Luie Nederlanders? Nederland kent een uitzonderlijk lage werkloosheid, waarbij er in het totaal relatief veel arbeidsuren gemaakt worden. De parttime-cultuur van de deeltijdprinsjes en -prinsesjes? Uiteindelijk werken veel huishouders al jarenlang hetzelfde aantal uren. Als vrouwen meer uren gaan werken, zullen mannen minder gaan werken, omdat er altijd tijd besteed moet worden aan huishoudelijke taken en zorg voor het gezin en naasten. Een herverdeling die aan te moedigen valt, maar geen oplossing is voor het tekort aan arbeidskrachten dat Nederland momenteel kent. De opsomming van dit interessante recente onderzoek, deels uitgevoerd door Noten en zijn collega's geeft inhoudelijke munitie tegen valse rechtse claims, en is zeker een reden om dit prettig leesbare boek ter hand te nemen. Maar zoals Noten in de inleiding constateert: de juiste feiten zijn op zichzelf niet voldoende.

Het is de algemene klacht van het boek: de beeldvorming, de framing, bepaalt het debat. En bepaalde beeldvorming wordt aangewakkerd door diegenen die hier financieel belang bij hebben. Zoals de agri-business. Of de grote uitzendbazen in een mooi hoofdstuk over distributieland Nederland. Of de VVD, die de rijke klasse uit de wind houdt. Noten brengt het als een groot inzicht. Dat is het niet. Het is alleen al terug te vinden in de

referenties die Noten zelf opvoert. Zoals *'flooding the zone with shit'*, zoals Trump-ideoloog Steve Bannon zijn strategie noemde: om zoveel verwarring te creëren dat echte problemen ondersneeuwen. Of de boeken van Lippmann en Frankfurt die Noten verdienstelijk samenvat. En met gemak zijn er nog tal van andere beroemde denkers op dit terrein te noemen, zoals George Lakoff decennia geleden. In *Socialisme & Democratie* stond eind vorig jaar nog

zette hier terecht een eigen campagne en team voor op. Zoals het ook allerlei framende begrippen als 'casinopensioen', 'primarkpremie', en onlangs de 'buffelbonus' probeerde te munten. Ook Noten (zie interview met Saskia Boumans) kiest in zijn boek zijn feiten en beelden selectief. Zoals bij een economisch overzicht van de jaren '80 en '90 over de redenen voor een herziening van de verzorgingsstaat. Waarom wel een redelijk obscuur opiniestuk van

De aanzet hiertoe is in dit boek met de ontkrachting van een aantal rechtse economische mythen een goed begin. Stilistisch weet Noten dit soort moeilijke stof aantrekkelijk te presenteren. Ook het benoemen van de verdelende, soms feitenvrije en framende strategie van rechts kan helpen. Maar of dat niet hard, maar 'dansend', met 'humor en opgewekt', in een 'vrolijke aanval' moet, zoals Noten bepleit, is maar de vraag. Want de wat zoetsappige oplossing van Noten ligt in een aantal sympathieke waarden die uiteindelijk collectieven bij elkaar moeten brengen: 'nuance', 'solidariteit' en diepgaand het gesprek met elkaar voeren op basis van feiten (in dit geval: 'deliberatie'). Ik zou het graag willen geloven, omdat de wereld er leuker op wordt. Maar uiteindelijk is dat vaak niet waarop mensen in actie komen. Dat zijn thema's die 'breed gedragen en (vooral) diep gevoeld' zijn – ook een oude FNV-slogan. En die bovenal te begrijpen zijn, en emotie opwekken. Die zetten mensen aan tot actie of laten mensen in het stemhokje denken aan het juiste onderwerp en de bijbehorende partij. Misschien moet links zich minder beklagen over beeldvorming, maar zelf het heft in handen nemen, door vaker schande te spreken van een probleem dat iedereen raakt. Graaiflatie was daarvan een uitstekend voorbeeld.

Gelezen:

Hendrik Noten, *De prijs van ophef. Waarom meer verdeeldheid leidt tot minder welvaart voor (bijna) iedereen*, Amsterdam 2025.

“Klaag niet over beeldvorming, maar wees trots op je eigen successen.”

een inleidend artikel van Arjan Reuring over framing ('Framing is zoveel meer dan een communicatietrucje'). Ook hier was de boodschap: ook al heb je het feitelijke gelijk aan je zijde, je wint deze strijd niet met het opdreunen van deze feiten, ook niet met een leuke slogan erbij. Maar wel met een goede ideologische boodschap die aansluit bij overtuigingen waarop kiezers (emotioneel) geraakt worden, en die mensen dan internaliseren, inclusief oplossing.

Het merkwaardige aan Notens beklag over framing, is dat de FNV de beeldvormingsstrijd rondom de lonen juist heel succesvol aanging. Graaiflatie, een bedacht woord, appelleerde aan het gevoel dat we met z'n allen al een tijdje werden genept door de inhalige supermarkten en de A-merken, juist in een periode waarin veel mensen moeite hadden de eindjes aan elkaar te knopen. En dat dit toch maar eens rechtgezet moest worden, in plaats van dat ingewikkelde economenverhaal over loonprijspiralen. De FNV

toenmalige werkgeversvoorman Rinnooy Kan opvoeren, maar niet het relatief hoge aantal arbeidsongeschikten in die tijd? Klaag dan niet over beeldvorming, wees trots op je eigen successen, en probeer vooral de strijd ook op het gebied van framing actief aan te gaan.

De kern van het boek draait om de vraag of de klassieke links/rechts-tegenstelling over verdeling van de welvaart weer centraal kan komen te staan (Noten noemt dit 'het juiste conflict' aangaan, met de aanname dat er een objectief juist belang is, wat te betwijfelen valt). Getalsmatig behoren veel Nederlanders niet tot de rijkste groep. Volgens opinie-onderzoek is er een ruime meerderheid die minder ongelijkheid wil. Hoe dit thema dominant te krijgen, en te voorkomen dat rechts via beeldvorming deze discussie weet te omzeilen door al deze verdelingsthema's uiteindelijk terug te brengen op cultuurpolitiek en met name integratie?

Dubbelganger

De nieuwste Naomi Klein leest net als haar eerdere boeken als een trein. Net als in *No logo*, *The shock doctrine* en *This changes everything* had ik constant het gevoel op het punt te staan iets belangrijks te ontdekken, iets beter te begrijpen van de wereld waarin we leven en ik wilde daarom alsmaar door, door, doorlezen. Toch blijft haar analyse lang wat ongrijpbaar. Wat is het dan dat Klein ons beter doet begrijpen?

Door Naomi Woltring

In haar rijke boek *Dubbelganger* (*Doppelgänger*, 2023) beschrijft Klein aan de hand van de *werdegang* van haar dubbelganger Naomi Wolf ('Andere Naomi', de vaak met haar verwarde feministe die complotdenker werd) over de 'schaduwwereld' of 'spiegelwereld' die extreemrechtse complotdenkers, antivaxers en *wellness-influencers* opgetuigd hebben. Zij trekken mensen de complotwereld in door zich te richten op thema's die links-progressieven laten liggen (zoals kindermisbruik en de angst voor *big tech* en *big pharma*) en voorzien die van betekenis met elementen van linkse analyses van het mondiale kapitalisme, van kolonialisme en fascisme, maar verdraaien en verminken ze, maken ze tot een farce.

Zo papegaaien complotdenkers kritiek van de antiglobaliseringsbeweging op de economische elite van het World Economic Forum (door Klein geboekstaafd in haar eerste boek *No logo*). Maar waar Klein en andersglobalisten mondiale ongelijkheid en mensenrechtenschendingen in productieketens aan de kaak stelden, is die kritiek bij extreemrechts vooral een antisemitische complottheorie. Voor links wordt het vervolgens ongemakkelijk om dergelijke termen zelf analytisch te gebruiken, want voor je het weet klink je als een complotdenker. Op die manier wordt taal betekenisloos en staat links met de mond vol tanden.

De aantrekkingskracht van extreemrechts verklaart Klein met rancune: antivaxers zochten erkenning en vonden die bij extreemrechts. Ook cognitieve dissonantie (eigenlijk beseffen klimaatontkenners terdege dat het zo niet langer kan, maar daarnaar handelen zou alles veranderen) speelt een rol. Dat geldt ook voor angst: mensen weten eigenlijk best wat er aan verschrikkelijke dingen gedaan is door westerse koloniale machten en vrezen wat er gebeurt als 'het Westen' niet meer de baas is. Daarnaast waren denkbeelden die aansluiten bij deze extreemrechtse gedachtegang al wijder verspreid dan we dachten. Zo leken sommige *wellness*-goeroes en *mumfluencers* progressief, maar zij geloven in hun hang naar 'puurheid' en de kracht

Naomi Klein, *Dubbelganger. Een reis naar de spiegelwereld*, De Geus (2023)

van het lichaam uiteindelijk in een soort eugenetica. En bovenal vormt het extreemrechtse complotdenken voor mannen als Steve Bannon en Donald Trump (het boek werd ruim een jaar voor zijn herverkiezing gepubliceerd) afleiding voor hun eigen strategie van machtsvergaring, vrouwonderdrukking en accumulatie van kapitaal – ophef is aandacht is kassa is macht.

De grote vraag is natuurlijk hoe linkse woorden en frames weer een linkse betekenis krijgen, ook voor mensen die zijn overgestoken naar de rechtse spiegelwereld. Door aan te sluiten bij de thema's en onderliggende angsten die rechts nu claimt, maar waar wel een links verhaal over te vertellen is, zegt Klein. Mensen serieus nemen en oproepen tot actie die logisch voortvloeit uit je overtuigingen. Als je seksuele voorlichting op school belangrijk vindt, kandideer je dan voor de ouderraad. Links moet op concrete onderwerpen samenwerken, over barrières heenstappen, purisme en de neiging tot ideologische haarkloverij parkeren. Daarvoor put ze inspiratie uit het radicale socialisme van de Joodse Bund (een internationale linkse Joodse politieke partij uit de eerste decennia van de vorige eeuw), is betrokken bij *grassroots* - beweging voor klimaatrechtvaardigheid en steunt Bernie Sanders.

Het is moeilijk om kritiek te hebben op je politieke helden, maar ik vraag me af of Kleins oplossingen genoeg zijn. Trumps herverkiezing hield het immers niet tegen. Maar nu in Amerika de democratie steeds verder wordt afgebroken, blijft er wellicht weinig anders over om je hoop op te richten. En ongetwijfeld komt Klein binnen een paar jaar met een nieuw boek met meer handelingsperspectief – dat ik dan ook weer zal verslinden.

Jos
Aarnoudse

van de Voorzitter

Sociaaldemocratie voor de 21e eeuw

Regelmatig kun je in gepopulariseerde onderzoeksweergaven lezen, dat mensen van hoog tot laag gelukkiger zijn in een samenleving met meer materiële gelijkheid. Ook het gegoede deel van zo'n samenleving is dan gemiddeld gesproken contentier.

Over het algemeen hebben mensen toch de intuïtie, dat er iets niet klopt, als een groter of kleiner deel van de bevolking die samen een samenleving vormt (bijvoorbeeld in een land, stad of dorp) ernstig achter blijft in de toegang tot voldoende normale middelen van bestaan. Of als zij onevenredig getroffen wordt door tegenslagen die deze samenleving treffen. Dat is inderdaad de 'sociale meerderheid'!

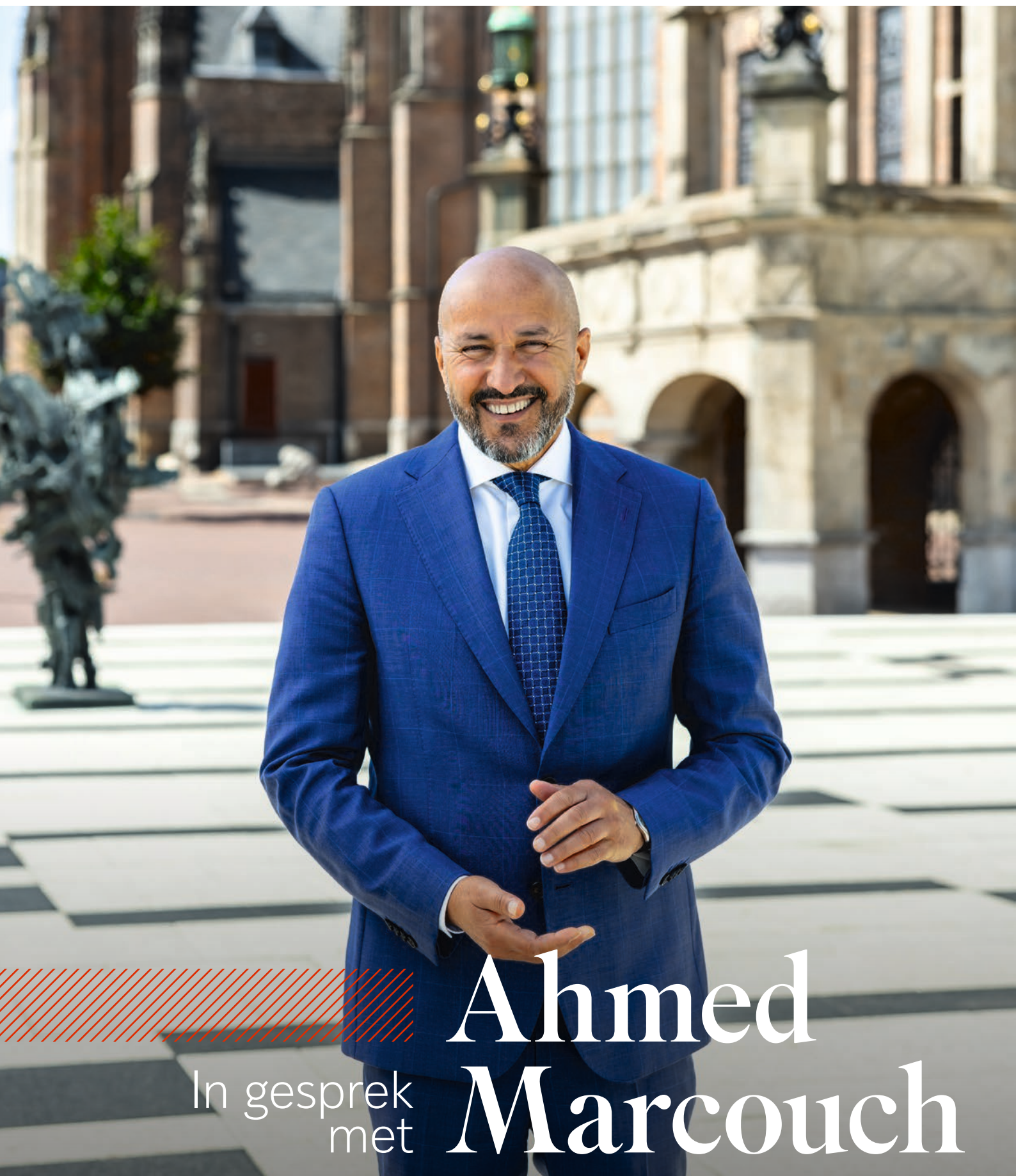
Daaronder ligt ook wel het besef, dat het niet waar kan zijn, dat de meeste mensen die het arm hebben of onevenredig getroffen worden door tegenslagen, dat (alleen) aan zichzelf te wijten hebben. En voor wie maar even bereid is daar nog wat verder bij stil te staan, zal ook het inzicht dagen, dat het verschil niet alleen wordt uitgemaakt door geluk of pech, dus door een blind noodlot of door een onwrikbare voorzienigheid, maar voor een fors gedeelte door hoe de neo-liberale 'manmade' wereld van geld, macht en economie in elkaar zit. Deze voortdurende sociale kwestie moet opgelost worden. Spreiding van kennis, macht en inkomen. Dit raakt meteen bekende waarden als solidariteit, rechtvaardigheid en menselijke waardigheid. Zodra je 'gemeenschap' steeds verder opknipt tot uiteindelijk alleen je eigen bubbeltje, of 'je eigen soort mensen', dan valt een samenleving uiteen. De achterkant daarvan is de toename van eenzaamheid, onzekerheid en somberheid. Meer en meer wordt 'samenleven' vechten voor de beste plekken, het recht van de sterkste, en voor anderen: overleven. De neo-liberale en meritocratische insteek van de laatste decennia richt nog steeds veel schade aan. En wie heeft het nakijken? Wij hebben een verhaal nodig dat ons – binnen de gezamenlijke leefgebieden waarin wij allen onze weg gaan – met elkaar verbindt. Ook nieuwe urgente processen, zoals de steeds zichtbaarder wordende planetaire vervuiling, de veranderende geo-politieke verhoudingen, en de razendsnelle technologische ontwikkelingen, slaan in hun negatieve

Jos Aarnoudse is
voorzitter van de
Banning Vereniging

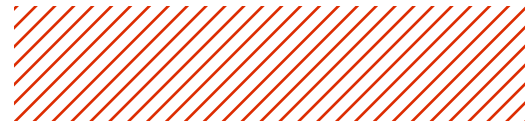
consequenties het hardst neer bij gewone en arme bevolkingen en bevolkingsgroepen, die niet de bronnen en reserves hebben om zich te weer te stellen, te verhuizen of het tij te keren.

Het tragische van het oude sociaaldemocratische denken over verbetering is dat de noodzakelijke vooruitgang in materiële bestaanszekerheid voor armere mensen eendimensionaal overging in consumentisme, alsof geluk en vooruitgang, ook na het bereiken van een fatsoenlijk levenspeil, slechts worden uitgemaakt door een verdere toename van individuele materiële welvaart. Ja, de basis op orde, in ons land, in ons werelddeel, in heel de wereld, dat betekent: het oplossen van de sociale kwestie: iedereen een fatsoenlijke woonsituatie, toegang tot goede zorg en passend onderwijs, voldoende inkomen, maar dan wel degelijk om mee te kunnen doen in een samenleving die voor een ieder van ons ons 'thuis' kan zijn. Uiteraard dat alles zonder de mogelijke schaduwkanten (denk aan vervuiling, opwarming of afval) over de grens te kieperen of aan ons nageslacht over te laten.

In gesprek
met

Ahmed Marcouch

Van betekenis zijn voor de medemens.

Op de dag dat zijn negende jaar als burgemeester van Arnhem start, spreek ik met Ahmed Marcouch. Inmiddels is Ahmed helemaal thuis in Arnhem. Hij zit in zijn mooie burgemeesterskamer en haalt herinneringen op aan eerdere contacten met de Banning Vereniging.

Door Egbert de Vries

"Ik heb een keer gesproken voor de Banning Vereniging. Toen heb ik een verhaal verteld over mijn vader die te voet kwam. Een verhaal over de integratie van de islam in de samenleving." Deze integratie schetste Ahmed langs zes thema's, waarin hij ook het geven en nemen politiek definieerde. Bijvoorbeeld ruimte geven aan orthodoxie maar extremisme bestrijden. Hij baseerde zijn verhaal toen op zijn ervaringen als stadsdeelvoorzitter in Amsterdam Slotervaart, in de periode na de moord op Theo van Gogh, toen het thema van integratie van moslims en de islam veel aandacht kreeg.

"Ik hield een pleidooi voor godsdienstonderwijs in het openbaar onderwijs. Dit om te voorkomen dat er bijzondere scholen op islamitische grondslag zouden komen. Christelijke scholen in de grote steden waren bijna seculier, en toch was er behoefte aan islamitisch onderwijs. Als je dan ruimte biedt in het openbaar onderwijs is die noodzaak er niet meer." Inmiddels zijn er meer islamitische scholen, maar destijds had dit mogelijk voorkomen kunnen worden. Ouders weten nu wel de weg te vinden om een dergelijke school op te richten. "In die tijd werd ik dus uitgenodigd door de Banning Vereniging om hierover te praten." Hij haalt herinneringen op aan Jacques Wallage, die als een van de weinige PvdA'ers hem aanmoedigde met dit pleidooi door te gaan. En Wouter Bos, die hem steunde en zorgde dat er middelen vrij kwamen voor extra godsdienstonderwijs op openbare scholen – Wouter was toen minister van Financiën. Maar veel andere PvdA'ers waren het er niet mee eens.

Gevraagd naar zijn levensbeschouwing zegt Ahmed: "Ik ben belijdend moslim. Iedereen heeft er zo zijn eigen associatie bij als ik dat zeg. Zo voelen humanisten zich er soms ongemakkelijk bij, omdat ze vinden

dat mijn kijk op de wereld lijkt op die van humanisten. Dus hoe zit dit? Ik kan daar ook een heel eind in mee gaan, én ik geloof in een God. Mijn geloof is dat ieder mens iets goddelijks in zich heeft." Ahmed bedoelt daarmee dat de aarde God's schepping is en alles dat daarop te vinden is, dus dat ieder mens goddelijk en heilig is. Ieder mens verdient achting en respect. Zoals Spinoza het stelde: God manifesteert zich in Zijn schepping, en dus ook in de natuur, in de natuurwetten en in de mens.

Voor Ahmed is zijn levensbeschouwing een belangrijke bron van kracht en inspiratie. "Het helpt mij om mezelf te verbeteren. Het is ook iets heel persoonlijks. Het is voor mij niet zo dat ik aan missie en zending doe om anderen te overtuigen. Ik benader wel iedereen vanuit het uitgangspunt dat ieder mens goddelijk is." En zo speelt het nemen van stilte, doen aan reflectie ook een rol in zijn werk. Het belijden van zijn geloof doet Ahmed niet heel openbaar. Het is zichtbaar als hij naar de moskee gaat of aan het gebed doet. Tijdens de ramadan, die inmiddels natuurlijk ook bij veel niet-moslims bekend is, doet hij mee aan het vasten en dat nemen mensen dan waar. Maar verder is het niet voortdurend onder de aandacht.

"Ik ben erin grootgebracht. En gaandeweg er meer autonoom denkend in geworden. Meer in de lijn van Spinoza: hoe je als gelovige door het leven gaat, zoekend en onderzoekend."

Niet altijd wordt er positief gereageerd op religie in het openbare leven. Zeker in de grote steden als Amsterdam die heel seculier zijn. Ahmed herinnert zich de gesprekken over de PvdA-notitie over integratie, in 2007 en 2008. PvdA'ers als Eberhard van der Laan waren fel antireligieus terwijl iemand als Job Cohen meer een middenpositie innam. Onder leiding van Lilianne Ploumen werd het gesprek aangegaan. "De integratie-notitie mocht in mijn ogen niet alleen een verhaal worden over sociaaleconomische verschillen, zoals ze toen dachten. Als voor mensen religie belangrijk is moet je het daar ook over hebben, mensen welkom heten, ze komen door verheffing toch wel tot andere religieuze inzichten. Dan verandert je geloof, of laat je misschien je geloof vallen en dat moet ook kunnen."

Tegen zijn voorstellen was veel oppositie van mensen die religie er op die manier niet in wilden hebben. Totdat Jos de Beus opstond en stellig zei: "Jullie zijn een stelletje hypocrieten. Ahmed is de enige die eerlijk is over geloof." Hij stelde dat andere sprekers zich zo afzetten, omdat ze eigenlijk een geloofstrauma hadden vanwege wat er in hun jeugd of omgeving was gebeurd. Ahmed geeft aan dat hij door die inzichten wel empathischer is geworden richting mensen die zich antireligieus opstellen.

Kleurt zijn levensbeschouwing ook zijn loopbaan, en keuze voor het politieke bestuur? "Ik ben religieus gevormd in mijn kindertijd. En dan

"Als voor mensen religie belangrijk is moet je het daar ook over hebben."

ben je erin gesocialiseerd dat van betekenis zijn voor de medemens het beste is wat je in je leven kunt doen. Dat ben ik mijn hele leven op gaan zoeken.” Ahmed was altijd al maatschappelijk actief in zijn buurt, maar dat nam toe na de moord op Theo van Gogh. Want in die periode ontstond een nieuwe confrontatie tussen mensen met een islamitische achtergrond en anderen in de samenleving. Waar in de eerdere periode die confrontatie vooral ging over gezinshereniging en de verandering in de wijken en buurt, ging het nu veel meer over de religie zelf, mede door opkomst van radicale bewegingen. Ahmed viel op en werd gebeld door Hans Luijten, toen PvdA afdelingsbestuurder, of hij actief wilde worden. Voor zijn aankomst bij de PvdA trekt Ahmed de parallel met de jonge Abraham. “De jonge Abraham twijfelde over de afgoden en toen zag hij de zon, zo groot en krachtig. Dat moest God wel zijn. Tot het moment dat de zon onderging. Dat kan God niet zijn want God is er altijd. Toen zag hij de maan. Die leek de hele nacht zo krachtig en sterk, en God, maar ook die verdween. Zijn zoektocht ging door, en hij realiseerde zich dat de zoektocht de status quo is. Je hebt kennis nodig van de wereld, de wetenschap, en verwondering over de schepping.”

Zo was ook zijn politieke zoektocht. Als jonge Ahmed was hij onder de indruk van Ernst Hirsch Ballin, een heel integer politicus en hij stemde op hem. Tot het moment dat er discussie ontstond of een moslim wel namens het CDA zitting kon nemen in de Kamer. Ineens was de C van het CDA uitsluitend geworden. Daarna werd Ahmed lid van de SP. “Ik was onder de indruk van hun anti-oorloghouding, met name in de eerste Golfoorlog. Marijnissen stond ergens voor en kon tegen de stroom ingaan. Toen ben ik als lid naar een ledenavond van de SP gegaan, maar daar voelde ik mij echt niet thuis. Ik raakte gedesillusioneerd.” En toen kwam Ahmed alsnog bij de PvdA uit, de partij waar zijn vader aanhanger van was, die was fan van Den Uyl. Als tiener wil je zelf uitvinden wat bij je past maar Ahmed kwam uiteindelijk terug bij de PvdA. “Solidariteit, het verheffingsideaal, onderwijs, een rechtvaardige samenleving met sociale rechtvaardigheid. Ik zie de PvdA niet als anti-rijk maar als een partij die iedereen vraagt wat bij te dragen.” Binnen de PvdA heeft Ahmed nooit het conflict gevoeld tussen de sociaaldemocratische waarden, hoe hij politiek in het leven staat en hoe hij religieus erin zit. Ahmed ziet voor zichzelf die tegenstelling niet, maar anderen soms wel.

En dan heeft hij over zijn keuzes wat uit te leggen. “Bijvoorbeeld, ik ben Slo-tervaart gestart met een Gay parade. Aan moslims moest ik uitleggen dat dit was omdat je mensen in hun waarde moet laten, ook als ze anders zijn dan jij. Er was verwondering aan beide kanten, bij de gay community en bij de religieuze netwerken. Maar het gaat uiteindelijk om mensenrechten.” Het gaat erom dat je leert kijken naar de ander. “Een homo met een islamitische achtergrond, of christelijke achtergrond, waarom zou dat niet kunnen? Wie gaat daarover?”

“In mijn privé geloof en de sociaal-democratie en progressiviteit voel ik geen conflict. Mensen van buiten zien dat soms niet. Daar heb ik wel last van gehad. Je wordt benaderd vanuit, ‘zoals de waard is vertrouwt hij zijn gasten’. Men verdenkt je ervan een dubbele agenda te hebben en daar heb ik soms wel last van. Echter zeg ik geen zaken omdat ik moslim ben, en ik ben niet bezig met zieltjes winnen voor de islam. Ik probeer aan te geven wat goed is voor de samenleving vanuit mijn inzichten, ervaring en kennis.”

Soms volstaat het om dit nog eens duidelijk toe te lichten aan mensen, maar soms is het ook hardnekkig. Ahmed wordt al 20 jaar beschimpt in sommige kringen. “Ik kan daar inmiddels heel goed tegen, maar het wordt wel vervelend als door al die uitlatingen andere mensen worden misleid als het gaat om mijn werkelijke opvattingen. Ik heb er ook last van als andere moslims mij menen te moeten voorschrijven hoe ik mijn geloof moet beleven. Inmiddels is dat wel afgenomen. Ik ben door sommigen geëxcommuniceerd, maar de meesten zeggen gelukkig dat ze iets van mij hebben geleerd.”

De beelden die we van elkaar hebben. Over *Monomania* in het Rijksmuseum

Monomanie. Een prachtig woord dat wordt gebruikt om een obsessieve bezetenheid, als resultaat van waanzinnig bezigzijn met een specifiek onderwerp, te beschrijven. Het is het thema van een tentoonstelling samengesteld door internationaal vermaard kunstenaar Fiona Tan (1966) in het Rijksmuseum in Amsterdam. Voor het eerst nodigde het Rijksmuseum een kunstenaar uit om de omvangrijke collectie in te duiken en op basis daarvan een tentoonstelling te maken. Het resultaat is poëtisch en genuanceerd, een hele prestatie voor een tentoonstelling waarin de verbeelding van stereotypen en vooroordelen centraal staan.

Door Lieke Wijnia

De eerlijkheid gebiedt mij direct te zeggen dat Fiona Tan een van mijn favoriete kunstenaars is. Toen ik in 2009 voor het eerst de Biënnale van Venetië bezocht, een van de belangrijkste internationale kunstmanifestaties in de wereld, was Tan de vertegenwoordiger van Nederland. In het door architect Gerrit Rietveld ontworpen landenviljoen werd in een geschemerde ruimte haar video over de ontdekkingsreizen van Marco Polo getoond. Terwijl er wordt voorgelezen uit zijn reisverslagen, glijdt de camera loom over rekken vol objecten in een museumdepot. Het werk liet de kijker nadenken over hoe archieven, herinneringen en verzamelingen de geschiedenis, en geschiedschrijving, vormen. Over hoe wat bewaard wordt, onderwerp van studie is. Waardoor er tegelijkertijd ook een heleboel niet bestudeerd of vergeten wordt. In haar oeuvre verkent Tan steeds opnieuw hoe opvattingen en mensbeelden ontstaan uit collectief bewaarde archieven. Geschiedenis en de verbeelding

Théodore Géricault, Portret van een kleptomaan, ca. 1820–1824, Gent, Museum voor Schone Kunsten

daarvan zijn nooit een gegeven, maar het resultaat van een tijdgeest en van keuzes van mensen. Dit soort overwegingen zien we terug in de door Tan samengestelde tentoonstelling in het Rijksmuseum, waarin overigens ook een aantal werken van haarzelf is opgenomen.

Voor *Monomania*, zoals de tentoonstelling officieel heet, verdiepte Tan zich in de ontstaansgeschiedenis van de psychiatrie in de negentiende eeuw, en de verbeelding hiervan in de kunsten. Hoe verbeeld je iets wat zich in het innerlijke van de mens afspeelt? En wat voor waardeoordelen worden vervolgens aan dit soort verbeeldingen gekoppeld? Het Rijksmuseum bleek verrassend veel objecten in de collectie te bezitten die deze geschiedenis inzichtelijk maken, maar het vertrekpunt voor deze zoektocht is echter een schilderij uit de collectie van het Museum voor Schone Kunsten in Gent. *Portret van een kleptomaan* (ca. 1822) door de Franse schilder Théodore Géricault, was het begin van een langdurige zoektocht van Tan. De identiteit van de man is niet bekend en de titel is naar alle waarschijnlijkheid pas later aan het

een houding oproepen waarmee je ook naar de andere tentoongestelde objecten gaat kijken. Het schilderij is onderdeel van een serie portretten die Géricault maakte onder de noemer *Les Monomanes*, tien portretten van mensen waarvan gedacht werd dat ze een obsessieve bezetenheid hadden. Vandaag de dag zijn er nog maar vijf van die portretten bewaard gebleven. Géricault was, net als de medici uit zijn tijd, geïnteresseerd in de extremen van de psyche en de vraag of gemoedstoestanden af zijn te lezen aan het gezicht.

In een van de vitrines zie ik een negentiende-eeuws traktaat liggen, dat gaat over de toentertijd nieuwste inzichten en behandelingen van psychische aandoeningen. Het boek ligt open op een pagina over drie vormen van *monomanie ambitieuse*, oftewel grootheidswaanzin. De beschrijvingen gaan gepaard met foto's van mensen die aan deze vormen van grootheidswaanzin leiden. Een van de vormen is *monomanie religieuse*, de bijbehorende beschrijving leest als volgt: 'De zieke vrouw gelooft dat ze een koningin is en voorbestemd om wonderen te verrichten. Ze bedekt

Fiona Tan, *Pickpockets*, Marie Thiriot, 2020

in een open gebaar uitstrekt op een manier waarmee Christus ook wel op schilderijen wordt afgebeeld. Haar lippen zijn op elkaar geperst, haar ogen nauw dichtgeknepen. Ze heeft een stugge gelaatsuitdrukking, vol van overtuiging. Omdat ik een bijzondere interesse heb in religie en de artistieke verbeelding daarvan, worden mijn ogen als bijna vanzelf naar haar getrokken. Maar tegelijkertijd voel ik een zeker ongemak bij het zien van haar portret. Wie is deze vrouw? Zonder naam en identiteit, in een uiterst kwetsbare positie, staat ze opgenomen in een medische verhandeling, die ik nu bijna twee eeuwen later als museumstuk met een nieuwsgierige blik sta te bekijken.

Het lijkt Tan precies hierom te doen, dit complexe web van ervaring en gevoel, van kijken en bekeken worden, van oordeel en empathie. In iedere zaal opnieuw nodigt ze de bezoeker uit om na te denken over wat de verbeelding van het uiterlijk van

“Geschiedenis en de verbeelding daarvan zijn nooit een gegeven, maar het resultaat van een tijdgeest en van keuzes van mensen.”

schilderij gegeven. Maar waarom heet dit werk zoals het heet? Hoe is die titel te herleiden uit wat er op het werk te zien is? En wat zegt dit over de afgebeelde man zelf? Vragen die onbeantwoord blijven, maar die wel

zichzelf met rozenkransen en religieuze medailles. God is in haar, zij is de uitdelers van Gods liefde en genade.’ De bijbehorende foto laat een vrouw zien, die met haar ene hand een kruis omklemt, terwijl ze de andere

mensen over hun innerlijk zegt – of niet – en hoe de blik van de buitenstaander zich daar vervolgens weer toe verhoudt. Er is een reeks uitgesproken gebeeldhouwde koppen in gekke grimassen, die archetypische geestestoestanden uitbeelden. Er zijn uitgebreide reeksen foto's en tekeningen van gezichtsuitdrukkingen en lichaamshoudingen, die niet alleen door medici maar ook door acteurs en kunstenaars werden gebruikt ter inspiratie voor hun eigen creatieve werk. En tekeningen en prenten van vlinders, omdat deze fragiele maar beeldschone vladderaars symbool staan voor de ziel – die heilige plek waarin de geestesgesteldheid is geworteld. Voor mij staan ze vooral symbool voor het welhaast ongrijpbare karakter van de wens om het innerlijk bestaan steeds maar weer in beeld of vorm te vangen.

Monomania heeft niet de ambitie om een encyclopedisch complete geschiedenis te vertellen, maar is een persoonlijke tentoonstelling die de bezoeker meeneemt in de gedachten en associaties van de kunstenaar. Haar stem is leidend. Zowel in de teksten van het begeleidende boekje, als voor de sfeer van de tentoonstelling. De combinaties van objecten, de vormgeving, de belichting: het geheel maakt nieuwsgierig, maar is ook rustig en genuanceerd. Geen snel oordeel, maar vooral een uitnodiging tot aandachtig en empathisch kijken – en voelen.

Mensen zijn niet hun aandoening. In de negentiende-eeuwse fascinatie die Tan ons laat zien, worden diagnoses als allesomvattende labels opgeplakt, waardoor de menselijkheid verdwijnt. Een detail in een van Tans werken die in de tentoonstelling is opgenomen laat dit heel goed zien. De installatie *Pickpockets* (2020-nu) bestaat uit zes beeldschermen, met daarop politiefoto's van mensen die

tijdens de Wereldtentoonstelling van 1889 in Parijs werden opgepakt voor zakkenrollerij. Bij iedere foto is een literaire tekst geschreven, die wordt uitgesproken door een stemacteur. De veelal beschadigde sepia foto's veranderen langzaam van kleur naar helder zwart-wit, waarbij ook de beschadigingen van de historische foto's als door een onzichtbare hand

“In iedere zaal opnieuw nodigt ze de bezoeker uit om na te denken over wat het uiterlijk van mensen over hun innerlijk zegt – of niet.”

digitaal ongedaan worden gemaakt. Bij de foto van de jonge Marie Thiriot horen we een door Fiona Tan bewerkte tekst van Roland Barthes. Marie vertelt over hoe dit de eerste keer is dat ze op de foto wordt vastgelegd. Een zin in de tekst grijpt me bij de lurven. *The only thing I want is that the image of me coincides with me, with myself. Although I doubt that it will.* We plakken onszelf en elkaar continu labels op, op basis van wat we zien. Zo denken we iemand te kunnen doorgronden, maar eigenlijk doen we de menselijke complexiteit hier volstrekt mee tekort. Waar de verbeelding kan resulteren in stereotypen en vooroordelen, kunnen kunstenaars juist er ook werk van maken dat de verbeelding uitdaagt en bevraagt. Het zijn twee kanten van dezelfde medaille, die Tan in *Monomania* prachtig voor het voetlicht brengt.

Lieke Wijnia is kunsthistorica en godsdienstwetenschapper en werkt onder andeer als onderzoeker en curator.

Dagboek van een crimineel

Een kop soep speelde ineens een hoofdrol in het nationale politieke debat. Het geven van een kop soep aan iemand kan ineens al een strafbaar feit zijn, als degene die de kop soep krijgt niet rechtmatig in ons land verblijft. Sinds de aanpassing van de vreemdelingenwet die het tot misdrijf verklaart in Nederland te zijn zonder geldige verblijfsdocumenten lag ook medeplichtigheid op tafel.

Dat hadden sommige voorstemmers zich niet gerealiseerd, en terstond wordt een advies gevraagd aan de Raad van State. Want als iets een misdrijf is, dan is het nodig dat de medeplichtigheid ook als misdrijf kan worden bestraft. Om het simpel te zeggen; het is erg aardig om iemand even met je auto naar een bankfiliaal te rijden, maar als je weet of kunt vermoeden dat die persoon daar heen gaat om een bankoverval te plegen dan is het een goede zaak als ook jij daarvoor wordt bestraft. De zwakke redenering dat het allemaal wel niet zo'n vaart zal lopen in de praktijk kan er bij mij niet in. Daarvoor zijn de voorbeelden in het buitenland, waar deze strafbaarstelling al bestaat, te schrijnend; mensen die voor korte tijd worden opgesloten vanwege hulp aan mensen zonder geldige verblijfspapieren.

Er zijn van die Tweede Kamer-beslissingen die je persoonlijk raken en dat geldt zeker voor deze. Want aan het misdrijf van medeplichtigheid aan het in stand houden van niet-rechtmatig verblijf in Nederland heb ik mij herhaaldelijk schuldig gemaakt. Vandaar hieronder, speciaal voor u, het dagboek van een crimineel.

Egbert de Vries is voorzitter van de Steunstichting Banning Vereniging

In 1995 was ik de buddy van de Koerdisch Turkse jongeman Adan. Het was hem net iets minder goed vergaan als de familie van Dilan Yesilgöz, want zijn asielerzoek was afgewezen. Hij voerde nog een nieuwe procedure maar in die tijd mocht je dat niet in Nederland doen, dus hij was illegaal in ons land en wij hielpen hem aan onderdak.

In 1998 organiseerden we vanuit onze Kerk een actie voor uitgeprocedeerde Zaïrezen. Terugkeer naar de Congo was echt niet mogelijk, maar een status kregen ze ook niet. Ze reisden van kerk naar kerk, verbleven ook enkele weken bij ons altaar en wij regelden eten, gezelligheid, maar ook de politieke aandacht. Kerkasiel zijn we blijven doen. Een paar jaar 'woonde' de Afrikaanse Thierry in een kamer in onze kerktoeren, terwijl hij probeerde opnieuw een asielaanvraag te doen. Die gelukkig na tien jaar ook lukte. Voor zijn kamer hadden wij de meubels, de koelkast en het gasstel geregeld. Uiteraard betaalde de diaconie, waarvan ik penningmeester was, alle kosten.

In 2010 werd ik voor het stadsdeel wethouder inburgering omdat de inburgering weer een taak werd van de gemeente. Naast de reguliere lessen besloten wij ook geld te geven aan vrijwilligersclubs die Nederlandse les gaven aan niet-Nederlandstaligen. Omdat wij wisten dat onder hun cursisten ook veel mensen waren zonder verblijfsdocument gingen we wat creatiever om met de verantwoording van de deelnemers.

“Aan medeplichtigheid aan het in stand houden van niet-rechtmatig verblijf in Nederland heb ik mij herhaaldelijk schuldig gemaakt.”

COLOFON

Redactie:

Dirk Achterbergh, Twan van Lieshout,
Joke van der Neut, Evelien Polter en
Lianne Schuurin.

Aan dit nummer werkten mee:

Jos Aarnoudse, Maarten van den Bos,
Pieter Rings (correctie), Egbert de
Vries, Lieke Wijnia en Naomi Woltring

Vormgeving en druk:

Verloop, Alblasterdam - verloop.nl

Opplage: 500

Over *Tijd&Taak*:

Tijd&Taak wordt sinds 1932 uitgegeven door de Banning Vereniging en haar voorlopers. Het blad stelt door middel van interviews en opiniërende artikelen de vraag welke taak wij in deze tijd hebben om de wereld mooier, vrediger en eerlijker te maken. *Tijd&Taak* strijdt voor een sociaaldemocratisch ideaal met ruimte voor bezinning en dialoog. Het blad verschijnt viermaal per jaar.

ISSN: 2352-7870

Deadline: De deadline voor het volgende nummer is 9 november 2025.

Abonnement: Een jaarabonnement op *Tijd&Taak* kost € 19. Leden en donateurs van de Banning Vereniging ontvangen het blad kosteloos.

Over de Banning Vereniging:

De Banning Vereniging organiseert activiteiten op het snijvlak van levensovertuiging, religie en sociaaldemocratie. De vereniging, opgericht in 1919, draagt de naam van Willem Banning. Hij was theoloog, hoogleraar en een van de oprichters van de PVDA. Hij was een man die stond voor verbinding en dialoog. De Banning Vereniging en haar voorgangers putten uit stromingen van het religieus socialisme en een op waarden gericht humanisme dat vrijheid en gerechtigheid als eis stelt voor het persoonlijke én maatschappelijke leven.

Banning Vereniging
voor levensovertuiging,
religie en sociaaldemocratie
Postbus 10567, 1001 EN Amsterdam
Rekeningnummer: NL87 TRIO 0198
5100 39

info@banningvereniging.nl
www.banningvereniging.nl

In mijn periode als bestuurder van de stedelijke diaconie in Amsterdam was het Wereldhuis al een begrip geworden. De diaconie steunt dit Wereldhuis financieel en organisatorisch. Het Wereldhuis steunt mensen die geen geldige verblijfspapieren hebben bij allerlei sociale en emotionele vragen. Tegelijk kwam toen ook de *We Are Here* groep op. Een groep ongedocumenteerden die het zat was hoe ze werden behandeld en hun tenten overal opsloegen. Op een gegeven moment kraakten ze een leeg kerkgebouw. Namens de diaconie gingen we in overleg met de eigenaar, regelden steun en stelden een coördinator aan, Fred Steur, die daar alles ging regelen voor de *We Are Here* groep.

Toen ik directeur was van de federatie van woningcorporaties kwam ik in gesprek met het Amsterdams SteunKomité Vluchtelingen (ASKV). Zij huurden al jaren vijftientig woningen van een woningcorporatie en vingen daar zieke vluchtelingen zonder papieren in op. De corporatie had in het licht van steeds strakker wordende regelgeving vragen over hoe nu verder. Samen hebben we toen een list verzonnen zodat ASKV verder kon met huren.

Nu ik voor het onderwijs werk probeer ik ook ongedocumenteerden te helpen. Ze hebben recht op onderwijs tot hun 18de, maar daarna niet meer, tenzij ze voor hun 18de met een opleiding begonnen zijn. Vandaar dat ik regel dat mensen langer ingeschreven kunnen blijven en mijn deelname aan een forum over *dreamers* in het mbo en hbo. Samen met mijn collega Wilbert maakte ik voor onze website een overzicht van alle voorzieningen waar ongedocumenteerden steun kunnen krijgen, zodat onze middelbare scholen weten hoe ze deze leerlingen goed kunnen helpen.

U merkt het, in mijn dertigjarige criminele carrière ben ik een onverbeterlijke recidivist gebleken. En de criminele netwerken zitten bovendien ook nog eens wijdvertakt in onze samenleving. Des te meer ben ik benieuwd hoe dit wetgevingsproces verder afloopt. Hoewel ik zelf nog nooit een kopje soep heb uitgedeeld, hoop ik natuurlijk stiekem dat de soep uiteindelijk nog niet zo heet gegeten wordt als die is opgediend. Als deze *Tijd&Taak* op de deurmat ligt weten we vast al meer.

Om niemand in de problemen te brengen zijn de namen in dit stuk veranderd.

Fotograaf: Merlijn Doornik

Ellen Deckwitz (Deventer, 1982) is de Stadsdichter van Amsterdam. Zij reageert in *Het Parool* op de actualiteit. Dit gedicht is geschreven ter gelegenheid van de Pride 2025, voor iedereen die vanwege zijn geaardheid nog steeds niet veilig over straat kan. De Stadsdichter wordt mede mogelijk gemaakt door de gemeente Amsterdam en SIAA (Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam), met *Het Parool* als vaste mediapartner. Naast haar werk als dichtster is Deckwitz bekend als columnist, podcastmaker en podiumkunstenaar.

Voor iedereen die klappen kreeg vanwege liefde

Dat er iets met je lichaam kon gebeuren was al erg genoeg
maar daarna bleek het ook nog eens onmogelijk om te vergeten.

Daarom gaan we bij een operatie onder narcose. Niet tegen de pijn
maar om het voorkomen van een herinnering.

Je sloeg kisten vol wijn in, sprak met professioneel luisteraars,
staarde naar bewegende lichtjes op een balk, het hielp allemaal

niets tegen dat continue toen. Je bleef het maar onthouden
zoals je vingertoppen het scherp van de peper die werd geslacht

waardoor alles wat je daarna nog aanraakte, brandde. Kennis
die je overdag met taakjes en scrollen probeerde te dempen

wist 's nachts steeds uit haar kennels los te breken. Weinig kritisch
op de boodschap, zolang hij maar overkwam.

Soms bracht je je hoofd in botsing met de hoek van je keukentafel
in de hoop dat er een kleine scheur ontstond,

net op die ene plek waar lag opgeslagen wat je liever vergat.
Je zei tegen jezelf dat het geen verminking was

maar het loshalen van een kleed, een poging om het verleden
opnieuw vorm te geven. Niet om meer tijd te krijgen

maar om andere tijd te krijgen.